Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 63 (10660) | 1978 чылдың март 17, пятница | 1925 чылда үндезилеттинген | Өртээ 2 кеп.

РСФСР-НИҢ ЧАА КОНСТИТУЦИЯЗЫНЫҢ ТӨЛЕВИЛЕЛИН СОВЕТ ТЫВАНЫҢ АЖЫЛЧЫ ЧОННАРЫ ТАНЫЖЫП, ИЗИГ ЧҮҮЛДҮГЗҮНҮҮШКҮН-БИЛЕ ДЕТКИП, АҢАА ХАРЫЫ КЫЛДЫР УЛАМ КҮЖЕНИИШКИННИГ АЖЫЛДААРЫН ХҮЛЭЭНИП ТУР

АЖЫЛ-ИШ-БИЛЕ

Россияның Совет Федеративтиг Социалистиг Республиказының Конституциязын (Үндезин Хоойлузун) РСФСР-ниң Дээди Совединиң тоску чыыжының эзлчег чон чедиги сессиязына бо чылдың апрель 10-да чугаалажып көргеш, хүлээп алыр деп шиитпирлээн-дир. Ооң бетинде ук Конституцияның төлевилелин парлааш, чоннуң санал-оналын алыр деп шиитпирлээни бистиң чуртувустуң ниитилел системазының ёзулуг демократчызын база катап көргүзүп турардыр.

Мен РСФСР-ниң Конституциязының төлевилелин бүрүнү-биле деткип, ында бистиң чуртувуска болган бүгү чаартылгаларны долузу-биле илереткен, совет кижиниң амыдыралынга база бир уттундурбас болуушкун-дур.

«Ниитилелге ажыктыг күш-ажыл болгаш ооң түңнелдери кижиниң ниитилелде турушбайдалын тодарадыр» деп төлевилелде бижээн. Ол дээрге мөңгө, хойжу кижиге, мырыңай-ла дорт хамааржыр үүлдүр. Бир эвес ыыштаглаашкынны багай эрттирип, малдың чаш төлүн эвээшти алыр болзумза, мен ук негелдени күүсетпейн турарым ол болур. Бо чылын бистер алган хүлээлгевис ёзугаар үүс хойдан-на 90 хураганны менди алыр ужуруг бис. Бо хүннерде хүлээлгевисти үүгле күүсеткен эвес, харын ажыырып, үүстен 101 хураганны алган, доруктуруп тур бис.

РСФСР-ниң Конституциязының төлевилелин кызымак күш-ажыл-биле детиирин үүлдүг деп бодаар мен.

А. МОНГУШ.

Чаан-Хемчик районда «Алдан-Маадыр» совхозтуң хойжузу.

«Кызыл тудуг» эргеделинде Тыва АССР-ниң алдарлыг тулугжузу Николай Константинович Велиготскийниң удурткан бригадазының ажылчыннары 1978 чылдың эрткен ийи айларының планыг онаалдаларын хуусаа бетинде күүсеткен. Амгы үеде олар 60 ог-бүле чурттаар бажының тудуун шалыпхын чорудун, айыттынган графигин мурнай берген.

Бригаданың ажыл-ишчилери РСФСР-ниң чаа Конституциязының төлевилелин номчуп танышкаш, аңаа хей-аът кирип, чаа бедиткен социалистиг хүлээлгени алган. Бригада бирги кварталдың планын марттың 20-де күүседир деп сорулганы боттарының мурнунда салган.

ЧУРУКТА: Тыва АССР-ниң алдарлыг тудугжузу Н. Велиготскийниң бригадазының кежигүннери РСФСР-ниң чаа Конституциязының төлевилелин номчуп танышып турары.

В. ЧАДАМБАНЫҢ фотозу.

ЫДЫКТЫГ ХҮЛЭЭЛГЕВИС

РСФСР-ниң чаа Конституциязының төлевилелин солунларга парлап үнүргенин сеткилдің ханызындан өөрүп хүлээп алдывыс. Социалистиг Төрээн чуртувустуң бүгү-ле чедип алган чедиишкиннери, Улуг Октябрьның бүгү-делегейге ужур-дузалыг чаалап алышкылаары бо Конституцияда, ССРЭ-ниң Конституциязында ышкаш, быжыглаттынган.

Россия Федерациязының Конституциязының төлевилелиниң 60 үүлүнде:

«Социалистиг Ада-чуртту камгалаары РСФСР-ниң хамаатызы бүрүзүнүң ыдыктыг хүлээлгези болур» деп бижээн.

Төрээн чуртуң камгалаары совет кижи бүрүзүнүң шынаңла ыдыктыг хүлээлгези. Оны үүгле сөс кырында чугаалавайн, херек кырында күүседип-даа турар бис. Ооң бир тодаргай чижээ бо: Ада-чуруттуң Улуг дайнының чылдарында Тываның бүгү чонун 110 болгаш 120 шактыг шериг өөредилгелиге өөредип турган. Мен болум ол үеде Бии-Хем болгаш Улуг-Хем районнарга ол өөредилгени башкылап турдум. Херек апаар болза бүгү чон фронтуже аъттаныптарынга белен кылдыр өөренип ап турган үүве.

Бистиң ол чаагай хереэвисти амгы үеним аныяктары уламчылап турар.

М. СЫГЫР-ООЛ.

Баян-Кол суур.

ТЕХНИКА СЕПТЕЛГЕЗИ

ДООСТУП ТУРАР

Чаан-Хемчик районда Күш-ажылдың Кызыл Тук орденниг «Сүт-Хөл» совхозтуң механизаторлары часкы хову ажылдарынга техниканы белетээрин доозар чыган турар. Олар янзы-бүрү маркалыг 26 тракторну септеэр турган, 23-түү эки шынарлыг кылдыр септеп дооскан. Арткан үш трактор чоокку хүннерде база белен болур. Ооң аңгыда септеэ чогуур 90 пливрни, 13 сеялканы, 11 андазынны кылып дооскан.

Септекчилер ортузунга социалистиг чарыштың калбартын, ону дээштиг кылдыр организаастаан чорук септелгени бедик шыларлыг болган шалыпхын чорударынга идеглиг болган. Чарыштың түңнелин ай санында үндүрүп, ону хуралдарга чугаалажып, мурнакчыларның арга-дуржулгаын нептерелин турган.

С. БИЧЕ ООЛ.

ТЕМПИНИ ДҮРГЕДЕДИР

Бай-Тайга районуң ажылагыйларында техника септелгезинде 46 механизатор хаара туттунган. Совхозтарда тракторларның 85, автомобильдерниң 81, андаалаштарының 80, сеялкаларының 78 хуузу септеттинген.

Техника септелгезин «Тээли» совхозтуң механизаторлары шалыпкын чорудуп турар. Ында тракторларның болгаш кодаа ажыл-агый машиналарының септелгези дооулган. Ынчалзажок өске совхозтарда тракторларның база кожуг машиналарының септелгези ооңум торуттунуп турар. Ооң кол чылдагааны үүдел дээрге, чамдык ажылагыйларның удуртукчулары, кол инженерлери септелге мастерскаларын чогуур үеэзинде белеткен албаазында болган септекчилерни четчелевээнинде болур. Ооң ужурунда районга техника септелгези орай эгелээн. База бир шаптыктыг үүве болза, Кызыл-Мажалыкта «Сельхозтехника» каттыжыышкыны совхозтарны херек артык кезектер-биле четпес хандырып турары. Чижээ, «Бай-Тал» совхозтуң эрткен чылдың декабрьда-ла дужааган МТЗ-52 тракторунуң мурнуку өзээ, бир МТЗ-50-ниң, бир ДТ-75-тиң шимчедикчизи ам-даа чок.

Техника септелгезиниң темпизин дүргедетпес болза, үе маңнаас. Часкы хову ажылдарын чорудар үе дораан келир.

Б. ХЕРТЕК.

Бай-Тайга район.

ТУКТУ ТЫВЫСКАН

СЭКП Тыва обкомунуң бюрозу, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлели, облпрофчөвүлел болгаш ВЛКСМ обкому кыыштаглаашкынның эрткен беш айларында, ниитиниң малын болгаш ооң чаш төлүн камгалап алыр талазы-биле районнар болгаш ажыл-агыйлар аразында социалистиг чарыштың түңнелин чоокта чаа үндүргеш, совхозтар аразында чарыштың тиилекчизи Барыын-Хемчик районнуң «Хемчик» совхозу болган деп санаан.

Тиилекчи болган ажыл-агыйга СЭКП обкомунуң, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, облпрофчөвүлелдиң болгаш ВЛКСМ обкомунуң шилчиир Кызыл тугун тыпсырынга тураскааткан байырлыг хурал болуп эрткен.

Совхозтуң директору О. Сарыглар кыштаглаашкынның амгы үеде чорун турар байдалын чыылганнарга таныштырган, моон соңгаарны сорулгаларының дутайын чугаалаан.

Байырлыг хуралга облпрофчөвүлелдің секретары С. Д. Кыров республикада кыштаглаашкынның байдалын чугаалаан, шилчиир Кызыл тукту, бирги чергениң дипломун болгаш 100 рубльдүг акша шаңналын ол ажылагыйның төлөөлөринге тывыскан.

Хуралга Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң депутаты саанчы Александра Монгуш чүве чугаалаан. «Хемчик» совхозтуң сүт-бараан фермазы бирги кварталда сүт бүдүрер болгаш күүгнеге садар планын долузу-биле күүсеткенин, ферманың саанчылары чыл планын ССРЭ Конституциязының бир чыл болур үүнүнде күүседирин хүлээгеннин дыңнаткан. Бир дугаар хойжу бригаданың бригадири Х. Сарыглар сөс алгаш, бүгү кодаңнарда хой ооллаашкынының чедиишкиннинг чоруп турарын база бригаданың малчыннары бедик шаңналга сорук киргеш, 100 хойга онаштыр 25 хураган алыр деп немелде хүлээлгеин алганын чугаалаан.

Ол ышкаш хойжу Х. Допгак, бода мал бригадири О. Саяа олар чарышка чаалап алган Кызыл тукту холдан садбас деш улам күжениишкиннинг ажылдаарын совхозтуң ажыл-ишчилериниң мурнунда хүлээгеннер.

ЧҮСТЕН ЧҮС

Өвүр районуң девискээринде улуг хар чаап, хаг-шуурган эрткен-даа болза, ыыка хой хойжулар кыштаглаашкынны организастыг эрттирип, малдың чаш төлүн менди камгалап ап турар. Малчыннарның кызымак ажылынган аңгыда, суурларда ажылчыннарның, албан-хаакчыларның кескү дуазы маңаа улуг рольдуг болган.

Ширин-ООЛ Кыргыстын, Шивит Доржунуң коданнарында төрээн үш чүс ажыг хойларындан тус-туста ынча санныг хураганнар менди алдынган. Мурнакчы хойжулар Кара-ыс болгаш Кара-ООЛ Ховаалыглар төрүүр 320 хоюнган 320 хураганны камгалап ап, менди доруктуруп турардар.

Д. СЕНДАЖЫ.

«Торгалыг» совхоз.

УЛУГ ДУЗА

Чоокта чаа Балгазын сельпозунуң коллективинден 14 кижи малчыннарга дузалажып чораан. Ийи хүн хар чаттанының соонда, хат хадаан малчыннарның коданнарын безин хөртүк шыва берген турган.

Шефчилер үш коданның харын эжин, арыглаан. Ылангыя Иван Стульевтиң коданын хар долузу-биле хөртүктеңкеп турган. Белеткел конторазының директору Очур Ширин-ООЛга удурткан шефчилер бригадазы ол коданга үш шак ажылдаан, харны чайлаткан.

«Революцияның чалбыжы» совхозтуң шаар малы кыштан хүр менди ажып турарын бистиң четкенивис малчыннар—эштер Стульев, Арнак, Рузанов оларның коданнарындан көрүүвүс. Коданнарда чаш төл менди, төрээн хойларны малчыннар тургузу азырап турар болду.

Шефчилер эш Рузановтуң коданынга дуза чедирип, ажылдап турар аразында, малчын он ажыг чаш малды онча-менди хүлээп ап, өөрүшкү-маннайлыг арткан. Бачым ажыл үеэзинде оларга кооператорларның дузалашканы дээш малчыннар өөрүп четтиргения илереткеннер.

Д. БӨӨДЕЙ.

Таңды район.

«Кызыл субботага»

АК-ДОВУРАКТЫҢ ЧОЛААЧЫЛАРЫ

В. И. Лениниң төрүттүнген хүнүнден бээр 108 чыл оюн күш-ажылдың байырлалы кылдыр эрттирип, ленинчи субботникти чорудар дугайында Москваның мурнакчы бүдүрүлгелериниң эгелээшкинин Ак-Довурак хоорайда автотранспорт бүдүрүлгезиниң коллективи бир үн-биле деткээн.

Чолаачылар, албан-хаакчылар, инженер-техниктиг ажылдакчылар апрель 22-ни шалыпчы күш-ажылдын байырлалы кылдыр эрттиреринн шиитпирлээн. Аңаа болгаш митингге чолаачылар эштер Копчук, Балтиков олар чүве чугаалаан, субботник хүнүнде эң бедик бүдүрүкчүлүг ажылдаарының арга, курлавырларын илереткен.

Чолаачылар бригадаларының бригадирлери А. Алексеев болгаш А. Михайлов олар эштеринің саналын бүрүнү-биле деткээп, бригадаларның кежигүннери субботник хүнүнде камнап алган бензин-биле ажылдаар, 1000 тонна ажыг чүктерни соортуруп дыңнатканнар, а өскүтекчилер аңаа хүннерде 12 машинаны белеткен турган болза, апрель 22-де 15 машинаны белеткээрин аазаан.

Автотранспортчулар «кызыл субботада» күш-ажылдың байырлалынче чаңгыс кижи дег организастыг үнер.

Л. МИХАЙЛОВА.

«МУРНАКЧЫНЫҢ» МАЛЧЫННАРЫ

ТЭЭЛИ. (Телефон-биле). Коммунистиг партиязың болгаш Совет күрүнеңиң үндезилекчи, тургузукчузу В. И. Лениниң төрүттүнген хүнүнден бээр 108 чыл оюнда коммунистиг субботникти эрттирер дугайында москвачыларның эгелээшкинин таныжып, деткиринің хуралы «Мурнакчы» совхозка эрткен. Совхозта партком секретарының оралакчызы эш Чамзы ук эгелээшкиниң чаагай чаңчыддарының дутайын, субботник хүнүнде кылыр ажылдарың планын тодаргай чугаалаан.

Бухгалтер М. Күнзен, улус депутаттарының кодаа Совет күүскомунуң секретары С. Достук-оол, гидротехник А. Канчыр олар «кызыл субботада» бедик бүдүрүкчүлүг ажылдаарынче совхозтуң ажыл-ишчилерин кыйгырган.

Субботник эрттиреринің штавын ында тургускан болгаш кылыр ажылдарның хемчээлин тодаткан. Апрель 22-де бүгү участоктарга шиитпир-биле 900 хире кижи ажылдаар. Ол хүн 60 гектар черни суггарарын, 70 гектар черни сай-дажын, харагатын аштап-арыглаарын, 40 кубометр одаар ыыпты белеткээрин көргеп. Ферма, бригадаларның саанчылары, кадарчылары, хойжулары боттарының ажылдаар черлеринге шалыпчы күш-ажылчы эзлегин эрттирер.

Субботник хүнүнде ажылдаан акшадан 800 рубльдү бөлүп ыыжыр шилчидер.

КОСМОНАВТЫЛАР ЮРИЙ РОМАНЕНКО БИЛЕ ГЕОРГИЙ ГРЕЧКО „САЛЮТ-6" СТАНЦИЯГА ШИНЧИЛЕЛДЕРНИҢ БОЛГАШ ДУРЖУЛГАЛАРНЫҢ ПРОГРАММАЗЫН КҮҮСЕТКЕШ, ЧЕРДЕ ЭЭП ЧЕДИП КЕЛГЕН

СЭТА-НЫҢ ДЫҢНАДЫЫ

Космос делгемиге космонавтиканың тоогүзүнде 96 хонук үргүлчүлээн эц-не узун хуусаалыг башкарылгалыг ужудуушкун чедиишкиниг доозулган.

1978 чылдың март 16-да Москванны-биле 14 шак 19 минута турда, орбитаның «Салют-6» эртем станциязына эртем-техниктиг шинчилелдериниң болгаш дуржулгаларының планнаттынган программазын күүсеткениниң соонда космонавтылар эштер Юрий Викторович Романенко болгаш Георгий Михайлович Гречко Черде ээп чедип келгеннер. Космостуң «Союз-27» кораблиниң кудулап бадар аппарады Совет Эвилелиниң девискээриниң айыткан районунда Целиноград хоорайның бөрүзүн талазында 265 километрге кээп хонупкан.

Кудулап бадар аппараттың Черге хонупканының соонда дораан-на кылган баштайгы медицина шинчилгези космонавтылар Романенконуң болгаш Гречконуң орбитага үргүлчүлелдиг ужудуушкунну эки эрттиргенин көргүскен.

Март 16-да 11 шакта «Союз-27» корабльди «Салют-6» станциядан ацгылаан. Корабльди тормозтаанының соонда ооң орээлчигештериниң адырлыышкыны болган болгаш кудулап бадар аппарат чавыдаашкынының траекториязынче шилчээн. Санап каан бедикке чорда парашют системазын ажыткан болгаш чер кырынга шуут чоокшулай бергенде, чымчак хондуруушкунуң шимчедикчилери, ажылдаан соонда, кудулап бадар аппарат Черге таваар хонупкан.

Эштер Романенко болгаш Гречко олар Черже ээп келириниң мурнунда «Салют-6» станцияның иштинде системаларны консерваатаан. Орбита станциязының ооп соңгаарны ужудуушкуну автоматчыткан чурум ёзугаар үргүлчүлеп турар.

Эштер Ю. В. Романенко биле Г. М. Гречко орбитага ужудуушкунну 1977 чылдың декабрьниң 10-да «Союз-26» корабльге эгелээн. Ол корабльдің «Салют-6» станция-биле тудушканының соонда экипаж эртем-шинчилел комплекизинге кыдыр ажылдың планнаан программазын күүседип эгелээн.

Экипаж декабрь 20-де ажык космосче үнүүшкүнү кылып, ооң үеэзинде станцияның даштыкы талазын хынап көөрүн болгаш станция даштыага профилактиктиг ажылдарны кылырын хандырар арга-ларны база дорт хемчеглерни ап чоруткан.

1978 чылдың январь 11-де орбита комплекизи-биле космостуң «Союз-27» корабли тудуштурган. Ол корабль космонавтылар В. А. Джанибековту болгаш О. Г. Макаровту ук станцияга чедирген. Ооң түңнелинде орбита станциязындан болгаш башкарылгалыг ийи корабльден тургустунган комплекске дорт космонавтылардан тургустунган экипаж бир-ле дугаарында бешь хонуктуг дургузунда ажылдаан.

Башкарылгалыг комплекетиң ужудуушкунунга январьның 22-де чаа чугула үе-чада эгелээн. «Прогресс-1» деп автоматтыг чүк кораблиниң дузазы-биле космоска ужудуушкуннарының тоогүзүнге эц-не баштай орбита станциязына хой чүктү чедирген. Шимчедикчилериниң ажылдаарына херектиг одаар үүлдү, экипаж кежигүннериниң ажыл-эмдыдыларына болгаш эртем-шинчилелдерни кылырына херектиг дериг-херекселдерни, аппаратураларны болгаш материалдарны ол корабль чедирген.

ССРЭ-ниң ужудукчу-космонавтызы А. А. Губарев болгаш Чехословакияның космонавтызы В. Ремек составтыг каттышкан экипаж март 3-те «Союз-28» деп корабль-биле орбита комплекизинге чеде бергеи. «Салют-6» — «Союз-27» — «Союз-28» каттышкан орбита комплекизиниң экипажы чеди хонук ужудуушкунуп дургузунда ийи чурттуң кады тургусканы аңаа хой шинчилелдерни болгаш шеелделерни кылган.

Орбитаның эртем-шинчилел комплекизинге каттышкан экипажтың ужудуп база ажылдап турганы Ада-чурт космонавтиказының хөгжүлдезинге болгаш «Интеркосмос» деп программаны ёзугаар космос делгемнерни тайбың сорулгаларга ажыглаарының болгаш шинчилел көөрүнүң талазы-биле социалистиг чурттарның кады ажылдажылгазын калбартырынга шыпар талазы-биле чаа үе-чада болган.

Башкарылгалыг «Салют-6» станцияның үр ужудуушкунунуң үеэзинде калбак хемчээлдиг чугула эртем-техниктиг шинчилелдер болгаш шеелделер күүсеттинген. Ужудуушкун программазының хой кезинн бойдуе курлавырларын болгаш долгандыр турар агаар-бойдусту шинчилээринге тураскааткан. Космонавтылар Совет Эвилелиниң ортаакы болгаш мурнуку широталарының девискээрин каш катап чурукка тырттырган. Чер чоогунуң космос делгемнеринде янзы-бүрү физиктиг өскерлиишкиннериниң боон турарының дугайында чаа чүүлдер тодараттынган.

Чаа материалдарны кылын алыр өөрүлга-биле деңзи чок байдалга технологтуг шеелделерни чорутканы ужудуушкун программазының чугула кезээ болган. Келир үеде орбита станцияларына болгаш космос корабльдерине ажыглаттынар элээн хой чаа системаларны болгаш приборларны техниктиг шеелделер программазын ёзугаар чедиишкиниг ажылдадын, шенеп көрген.

Үр үе дургузунда орбитага ужудуушкунуң факторларының салдарларына кижиниң организминиң чаңчыгарын өөренип көөр талазы-биле медицина-биологтуг шинчилелдериниң болгаш шеелделериниң улуг хемчээлин күүсеткен. Ужудуушкунуң бүгү үеэзинде космонавтыларның медицина шинчилелдерин үргүлчү чорудуп келген.

Ужудуушкун үеэзинде экипаждың ажылдаар бедик аргазын деткиир болгаш ооң Черге хонупканының соонда дедир чаңчыгыышкынының таарымчалыг эртерин хандырары-биле тускай ажылдан кылган дериг-херекселдерин ажыглап турган, комплекстиг тренировкаларны доктаамал күүседип келген.

Ужудуушкунуң бүгү дургузунда «Салют-6» станцияның болгаш космос корабльдериниң иштинде системалар база аппаратуралар болур-чогууру-биле ажылдап чораан. Планнаттынган программаны чедиишкиниг күүсеткени үш айлар дургузунда орбитаның «Салют-6» станциязы-биле транспорт корабльдериниң дорт тудуштурулгазын чорудар арганы берген космос комплекизинин ажыглаарынга бедик шынарын болгаш ынаныштынын бадыткаан база космоска кады ужудуушкун кылырына янзы-бүрү чурттарның космонавтыларын шилип алырының база белеткээриниң Совет Эвилелиниге ажылдап кылган методиказының дээштинин көргүскен.

«Салют-6» станцияның, «Союз-26», «Союз-27», «Союз-28» болгаш автоматтыг «Прогресс-1» чүк кораблиниң ужудуушкунун, а оң ышкаш шинчилелдерни база шеелделерни күүсеткенин космонавтыларының, космодромнуң, Ужудуушкун башкарар топтуң, командылал-хемчээлге болгаш дилеп-тывар комплекетериниң специалистериниң тодаргай болгаш демниг ажылы ынаныштыы-биле хандырган.

Орбитаның «Салют-6»—«Союз» комплекстиг иштинге 96 хонук дургузунда ужудуушкун үеэзинде, ооң иштинде аңаа барын чораан ийи экспедициниң ажылының үеэзинде чоруткан эртем-техниктиг болгаш медицина-биологтуг шинчилелдериниң база шеелделериниң түңнелдерин социалистиг дем каттыштырылгазының чурттарының эртемнинің, техниказының болгаш улус ажыл-агыйының янзы-бүрү адырларына ажыглаар.

«ИЗВЕСТИЯ» СОЛУНГА ОРДЕННИ ТЫВЫСКАНЫ

СЭКП ТК-ның Чингине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежнев март 15-те Кремльге Октябрь Революциязы орденни «Известия» солунга тывыскан.

Ажылчы чоннарның коммунистиг кижизидилгезинге болгаш совет, ажыл-агый база культура тургузуушкунунуң сорулгаларын күүседиринче оларны мобилизастаарынга шуут киржир известиячы чаңчыл ол төөгүлүг үннерден эгелээн.

Чыылганнар диңмиттиг адыш часкап турда, эш Л. И. Брежнев «Известия» солунуң төлөлекчилеринге Октябрь Революциязы орденни тывыскан.

Солунуң кол редактору Н. Ф. Алексеев харыы сөзүнде мынча деп чугаалаан:

— Бистиң солунувустуң, бүгү совет парлалганың адынга мырыңай чап-чаа, Октябрь Революциязы орденни бистерге тыпсып турда, чугаалаан чаагай болгаш чылыг сөстериңер «Известия» ат-алдарны бүгү совет парлалга ышкаш, хамыктың мурнунда ханы демократизминиң ачызында чедип алган. Бистиң парлалгавыс—совет хамааты бүрүзүнге чедингир, бүгү улустуң хүн бүрүдегі надири-дир. Бистиң өөрүшкүвүстүң болгаш мунгаралыыстың, чедиишкиннеривистиң болгаш четпестеривистиң дугайын, чунун-биле чурттап, чуңу күзеп, чуңу кылып турарывыстың, черле бүгү-ле чүүлдерниң дугайын мында ажыыр-биле чугаалап турар. Ынчангаш партия болгаш күрүне органнарының хөй-хөй чугула шиитпирлерин парлалгага парлаттынган чүүлдерге холбаштыр хүлээп ап келгени болгаш хүлээп ап түрары ынчангаш билдингир.

База бир принципиалдыг чүүл бар. Интернационализмниң идеяларынга, чайбыцын болган делегейге кады ажылдажылганың идеяларынга совет парлалга кезээде ыыжыр. Чоннуң хосталгазынга кыжаа дээш Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитетинге, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунга болгаш Силерниң бодунарга «Известияның» коллективиниң болгаш солунуң номчуучуларынма мурнуңдан изин-биле хаңы өөрүп четтиришкиниң идередирин чөпшээрей көрүңер, эргим Леонид Ильич.

Известиячылар совет парлалганың партийжи чаңчылдарын моон соңгаар-даа моғаг чоокка быжыглап база хөгжүдүп, амыдыралдың судалыг кезээде холга алыр дээрзин «Известияның» код редактору СЭКП Төп Комитединге бүүрешин чугаалаан.

Шаннал тыпсырынга СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнүнге кандидат, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазының бирги оралакчызы В. В. Кузнецов, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары М. П. Георгадзе чораан.

(СЭТА).

Эш Л. И. БРЕЖНЕВТИҢ чугаазы

Эштер!

Өөрүнчүг хүлээлгени күүседириниң болгаш Октябрь Революциязы ордени «Известия» солунга тыпсырының мурнуунда каш сөс чугаалаарын күзейдир мен.

«Известияның» намдары алдарлыг. Улуг Октябрьның тиилээн үеэзинден бээр бо солун социалистиг революцияга, Совет эрге-чагырганың хөрөөнге шынчы бараан болуп келген.

Чер дугайында. Тайбың дугайында ленинчи декреттерни ооң арынарынга парлаан. Владимир Ильич бо солунуңа доктаамал автору болгаш кичээнгейлиг номчукчузу болуп чораан. Ажылчы чоннарның коммунистиг кижизидилгезинге болгаш совет, ажыл-агый база культура тургузуушкунунуң сорулгаларын күүседириниче оларны мобилизастаарынга шуут киржир известиячы чаңчыл ол төөгүлүг үннерден эгелээн.

«Известия» ат-алдарны бүгү совет парлалга ышкаш, хамыктың мурнунда ханы демократизминиң ачызында чедип алган. Бистиң парлалгавыс—совет хамааты бүрүзүнге чедингир, бүгү улустуң хүн бүрүдегі надири-дир. Бистиң өөрүшкүвүстүң болгаш мунгаралыыстың, чедиишкиннеривистиң болгаш четпестеривистиң дугайын, чунун-биле чурттап, чуңу күзеп, чуңу кылып турарывыстың, черле бүгү-ле чүүлдерниң дугайын мында ажыыр-биле чугаалап турар. Ынчангаш партия болгаш күрүне органнарының хөй-хөй чугула шиитпирлерин парлалгага парлаттынган чүүлдерге холбаштыр хүлээп ап келгени болгаш хүлээп ап түрары ынчангаш билдингир.

База бир принципиалдыг чүүл бар. Интернационализмниң идеяларынга, чайбыцын болган делегейге кады ажылдажылганың идеяларынга совет парлалга кезээде ыыжыр. Чоннуң хосталгазынга кыжаа дээш Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитетинге, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунга болгаш Силерниң бодунарга «Известияның» коллективиниң болгаш солунуң номчуучуларынма мурнуңдан изин-биле хаңы өөрүп четтиришкиниң идередирин чөпшээрей көрүңер, эргим Леонид Ильич.

Известиячылар совет парлалганың партийжи чаңчылдарын моон соңгаар-даа моғаг чоокка быжыглап база хөгжүдүп, амыдыралдың судалыг кезээде холга алыр дээрзин «Известияның» код редактору СЭКП Төп Комитединге бүүрешин чугаалаан.

Шаннал тыпсырынга СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнүнге кандидат, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазының бирги оралакчызы В. В. Кузнецов, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары М. П. Георгадзе чораан.

(СЭТА).

Солун дуржулга

РЕЙСТЕРДЕН КАМНАЛГА

Химкиниң чүк сөөртүр автотранспорт бүдүрүлгезин кывар-чаар материалдарны чарыгдаарының чаа нормазын тургускан. Ону аар чүк сөөртүр машиналар чолаачыларының инициативазын ёлугаар боттандырып эгелээн. Моон мурнунда бензин чарыгдалын машинаның эрткен километрин барымдаалап үндүр бижип турган болза, ам сөөрткен чүктүң норма-хемчээлин барымдаалап кылыр апарган. Ам чүк чок маннаан машиналарны бензин чарыгдалының нормазынга киирбес.

СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелинин, ВЦСПС-тиң болгаш БЛКСМ ТК-ның совет улуска Чагаазы-биле ханы танышкан соонда Химкиниң транспортчулары ындыг шиитпирни хүлээп алган. Камналга болгаш продукция ажыглалының чурумун эжижидерин транспортчулар шиитпирлээн. Химкиниң транспортчулары камналга кылыр талазы-биле улуг дуржулганы чедип алган соонда чаа норманы (бензин чарыгдалының) боттандырып эгелээн. Эрткен чылын ук бүдүрүлгениң коллективи 49,3 мүң литр бензинни камнап алган. Ооң ачызында камнап алган бензинбиле дөрт хүн иштинде ажылдаан. Эң хөй камналганы хоогайлар аразынга чүк сөөртүр машиналарның чолаачылары чедип алган. Олар болза бедик мергежилдиг, машиналарны техниктиг эки байдалга тургузуп турар кижилер болур.

Бензин чарыгдалының чаа нормазын тургузуп алган хирезинде-ле, Химкиниң транспортчулары камналганың чаа-чаа орудаарын дилеп тыварынче чогаадыкчы кичээнгейни угландырып турар. Олар чүк сөөртүрүнге кожуглуг машиналарны ажыглап, кузовтарны бедидип ап турар.

Кывар-чаар материалдарны камнап алыр дээш демиселге техниктиг албанның кижилери идепкейлиг киржип турар. Бүдүрүлгеге машина турар чылыглаан черлерни туткан, ооң түнелинде машина мотору изидип, артык бензин чарыгдаар чорук кызырылган. Машина моторун солярка болгаш керосин-биле чуурун сокстаткан, оларның орнунга тускай химиктиг бүдүмелдерни ажыглап эгелээн.

Химкиниң транспортчулары бодунуң дуржулгазын Москва чоогунуң өске-даа транспорт бүдүрүлгелеринге хүзелдии-биле дамчыдып берип турар.

(СЭТА-ның корр.).

Партийжи амыдырал

Күүселдени хынаары-биле

«Латви ССР-де улусчу контроль органнарынга партийжи удуртулга дугайында» СЭКП ТК-ның доктаалынга дүүштүр чорудар хемчеглерни ажылдап кылгаш, СЭКП Бай-Тайга райкомунуң бюрозунга ону үш чыл бурунгаар хүлээп алган турган. Ол хемчеглериң күүселдезин канчаар организастап турарының дугайында районнуң улусчу контроль комитединиң даргазының илеткелин чоокта чаа партия райкомунуң бюрозунга сайгарып, чугаалашкан.

Ол доктаалды болгаш аңаа дүүштүр райкомнуң ажылдап кылган хемчеглерин боттандырар талазы-биле чер-чергө парторганизациялар болгаш районнуң улусчу контроль комитеди чамдык ажылдарны чоруткан. Комитет кежигүннөрин белүк бүрүзүнге бижыглап, оларга болгаш постуларга дузаны чедирип турар. «Мурнакчы» совхозта улусчу контроль белүүнүң ажылының дугайында айтырыгны комитеттиң хуралынга чугаалашкаш, ооң эки ажылының дуржулгазын өске белүктерге нептереткен. «Бай-Тал», «Мурнакчы» совхозтарда машинатехниканың эдилел-кадагалалында четпестерни, өске-даа айтырыгларны комитеттиң хуралынга чугаалашкаш, тускай доктаалдарны хүлээп алган. «Мурнакчы» совхозта, «Тээли» совхозтуң Зэр-Хэваи СБФ-де болгаш районнуң кижи эмнелгезинде улусчу контроль белүктери эки ажылдап, чон мурнунга отчёттарын доктаамал берип турар.

Ынчалза-даа СЭКП ТК-ның үстүнде айытканывыс доктаалын боттандырар талазы-биле районнуң улусчу контроль комитединиң ажылында четпестерниң барын бюрога демделээн. Малдың уксаазын эжижидер, продуктулуун бедидер, малдың баш санын өстүрер, черниң үнүш-дужүткүрүн бедидер дугайында айтырыгларны хөй удаа чугаалажып келзе-даа, ооң деңнелдери бедиваэн. Чамдык белүктерниң, постуларның ажылы чогуур деңнелге тургустунмаан, хыналдаларны чоруткаа-даа, ооң документилерин биживейн турар. Чамдык белүктерде контролёрлар чон мурнунга отчёттарын ында-хаая бээр, кылдынган үүлдүң дугайын хана парлалгаларынга чырытпайн, районнуң радиодамчыдылгазынга дамчытпайн турар.

Бо болгаш өске-даа четпестерни чайладырының аргаларын айыткан доктаалды бюро хүлээп алган.

Б. БАРБА.

Парткомга семинар

СЭКП Барыын-Хемчик райкому парткомнар секретарларының, оларның ораланчыларының семинарын «Шекпээр» совхозтуң партномунга эрттирген. Аңаа «Коммунистер-биле тус-туста ажылдың практиказының дугайында» илткелди «Шекпээр» совхозта партком секретары М. Б. Кара-Сал кылып, дуржулгазын чугаалаан.

«Хемчик» совхозта парткомнуң хөй-ниити организацияларын удуртуп турарының, «Барлык» совхозта партия хуралдарын белеткеп база эрттирип турарының практиказының дугайын ол совхозтарда парткомнар секретарлары Д. Д. Сарыглар, В. Д. Ондар олар семинарның киржинчилеринге чугаалаан.

Семинарга партияның иштики ажылының дугайында болгаш өске-даа темаларга беседаларны партия райкомунуң харыысалгалыг ажылданчылары кылган.

Семинарның киржинчилери «Шекпээр» совхозта парткомнуң херек эмгелели-биле болгаш ооң хөй-ниити организацияларын удуртуп турарының дуржулгазы-биле танышкан.

Х. МОНГУШ.

Билиг бедидер курста

Партия, совет ажылданчыларының билиин бедидериниң курузунуң эзлчеглиг кичээлдери Красноярскиде эгелээн. Ында Красноярск крайның, Тыва АССР-ниң колхоз, совхозтарының парткомнар болгаш партбюролар секретарлары 85 кижи чыылган. Бистиң республикадан шупту 12 кижи бар.

Курстуң баштайгы кичээлдери эгелээр мурнунда партияның Красноярск крайкомунуң партийжи-организэстыг ажылдар талазы-биле килдизиниң эргелекчизи Б. В. Баранов чүве чугаалап, курстуң программазы-биле таныштырган.

«Социализмни болгаш коммунизмни тургузарынга СЭКП-ниң болгаш Улуг Октябрьның ужур-дузазы» деп темага баштайгы лекцияны төөгү эртемнериниң доктору профессор В. Г. Сафронов номчаан.

Эзлчеглиг лекцияларны эртемнер докторлары болгаш кандидаттары, партия крайкомунуң болгаш крайкүүскомнуң харыысалгалыг ажылданчылары номчуур. Программа ёзугаар семинар кичээлдер, дуржулга солчуушкуну база болур.

М. ХЕРТЕК,
семинарның дыңнакчызы, Таңдыпың «Россия» совхозунда партком секретары.

Виктор Петрович Котов — Шагаан-Арыгның автотранспорт бүдүрүлгезинде хоочуннарның бирээзи. Ооң мергежили — слесарь. Ол автомашиналарның гидронасостарын септеп турар. Онгу беш чылдың үшкү чылында бүдүрүнчүлүг, эки шынарлыг ажылдап, планын доктаамал 125—130 хуу күүседип турар. Виктор Петрович хөй-ниити ажылынга идепкейлиг киржип, чоннуң хүндүткелин чедип алган.

ЧУРУКТА: коммунистиг күш-ажылдың шалыпчызы, социалистиг чарыштың тиилекчизи В. П. Котов ажыл үезинде.

В. АМЫРНЫҢ фотозу.

ДРУЖИННИКТЕРНИҢ АЖЫЛЫ

Барыын-Хемчик районнуң «Дөң-Терезин» совхозта эки тура улусчу дружинаның ажылы сөөлгү үеде көскүү-биле эжижэн. Ында 100 ажыг кижи хаара туттунган, оларны 10 белүкке хуваап чарган. Ниитиниң корум-чурумун тудар, социалистиг хоойлу-дүрүм камгалаар херекке совхозтуң специалистери болгаш башкылар коллективи идепкейлиг киржип турар.

Совхозтуң эки тура улусчу дружина штавының ажылын М. Ооржак удуртуп турар. Дружина белүктери дружина штавының тургускан планын ёзугаар эзлчеглиг дежурныйлаашкынларын үеспейн үнүп, суурнуң кудумчуларынга, Культура бажыңынга, магазиннер чанынга хайгаралдарны чорудуп, корум-чурумну тудуп турар. Ол хөй-ниити хүлээлгезин ак сеткилдиг күүседип турар дружинниктер болгаш дружина белүктери бар. Чижээ, Дөң-Терезин школазында, көдээ Советтин улусчу дружина белүктери эзлчеглиг дежурныйлаашкынларынче үзүктел чок үнүп турар. Олар чүгле кудумчуларга хайгаралдар кылыры-биле кызыгаарлаттынмайн турарлар. Социалистиг ниити чурттаганың дүрүмнерин сагыыр талазы-биле чурттакчы чон ортузунга кижизидилге ажылын чорудун, арагалаар, ниитилеге ажыктыг ажыл кылбас кижидер-биле ажыл чорударынга идепкейлиг киржип турарлар. Дружинник хүлээлгезин ак сеткилдиг күүседип турар кижилер база эвээш эвес. Ындыгларга Х. Байыр, С. Чачар, С. Калдар, М. Эрес-оол оларны болгаш оон-даа өскелерни хамаарыштырып болур.

Хүннүн-не бир белүк дружина штавынга чыглып кээп, штаб командириниң айтышкыны-биле хайгаралдар кылыр черлерни тодарадып алгаш, кызыл пөстерин өжүннеринге баглагылапкаш, дежурныйлаашкынче үнүптер. Совхоз оларга транспортту база ангылап берген. Дружинниктерниң болгаш суурнуң өскедаа бот-башкарылгалыг хөй-ниити организацияларының кылып чоруткан чамдык дээштиг ажылдарының түнелинде сөөлгү үеде суурда арагалаар, ниитиниң корум-чурумун үрээр чоруктар элээн эвээшээн.

Дружинниктер оорлаар чорук-биле демиселди база күштелдирген. Бо чылдың февраль айда Х. Байырга баштаткан белүк дружинниктер совхозтуң ферма зында ийи шары оорлап алган бар чыткан кижилерни туткан. Мынлыг янзылыг чижектерни киирип болур.

«Дөң-Терезин» совхозтуң дирекциязы, партком эки тура улусчу дружинаның ажылынче чугула кичээнгейни угландырып турар болгаш штабтың ажылынга боттуг дузаны чедирип келген. Совхозтуң эки тура улусчу дружина штавы чоокта чаа эрткен чылдың түнелин үндүргеш, тус-тус белүктериң ажылын түнеп, чаа чылда кылыр ажылдарын тодараткан.

С. СЮРЮН.

МЕХАНИЗАТОРЛАР БЕЛЕТКЕЛИ

Чөөн-Хемчик районда «Большевик» совхозтуң удуртукчулары болгаш инженер-техниктиг ажылдакчылары ажыл-агыйга механизаторлар белеткээр талазы-биле айтырыгже онза кичээнгейни угландырып, оларның биилин бедидер ажылды эрткен чылдың төөчүзүндеи бээр чорудуп келген.

Ооң-биле чергелештир совхозта чолаачылар курулу база ажыттынган. Курсту болгаш билиг бедиткеннериниң өөредилгезин совхозтуң кол инженери, аныяк специалистер Ондар Эрес-оол биле автомеханик Монгуш Анзат-Доржу олар удуртуп турарлар.

Чоокта чаа аңаа өөренгеннериниң биилин шылган, тускай комиссия хуралдаан. Хоочун чолаачылар Б. Куулар, Д. Монгуш, В. Кара-Сал, А. Чүлдүм, А. Сат болгаш өскелер-даа быжыг билиглиг болганын шылгалда үезинде көргүскеннер.

С. САМБУУ.

АКТИВ ӨӨРЕДИЛГЕЗИ

Бай-Тайганың төвү Тээли суурга районнуң профэвилел активиниң өөредилгези болуп эрткен. Ийи хүн дургузында үргүдчүлээн ол семинарга лекцияларны облпрофчөөлделдиң ажылдакчылары номчаанар. Семинарның киржинчилери «Профэвилелдериң черчер комитеттериниң организас-массалыг ажылдары», «Социалистиг чарыш болгаш керээ» дээш өске-даа лекцияларны дыңнаанар. Оон аңгыда саң-хөө, күш-ажылды эргелеп башкарарының талазы-биле айтырыгны база аңаа сайгарган.

Ол семинарга профэвилел активтериниңдеи аңгыда районнуң ажыл-агыйларының удуртукчулары база киришкен.

(Эгези №№ 58, 59, 60, 61 «Шында»).

Л. И. БРЕЖНЕВ

БИЧИИ ЧЕР

Эңме-тикчок мөөң дайзынны чылча шаап кааргa-ла, оларның орнунга чаа-чаа мөөң күштер тыптып, оларны үзүткап кааргa, оон база-ла ындыг болуктер тыптып кээп турган, тулчуушкуннар бооп турган черниң кырын ногаанымаар хептиг дайзының сеги долган. Бир-ле катап атака үезинде 8-ки гвардейжи адыгжы бригаданың дайынчызы бир эр турган: «Чүү кончуг төнмес-батпас хөй сойлуктарыл, черден үнүп кээп турар чүвелер бе?» деп алгыра каапканы таварылга эвес болдур.

Ол хүн гитлержилериң күжү дыка ажыг турган болгаш, бистиң чидириивис кончуг хөй болган, ынчангаш бо черге та чеже кижи амы-тынын оскунар, та чеже кижи аал-чуртунче дедир чаңмайн баар чүве деп бодал мээң бажымга каш-даа катап кирген. Дайынга тулчуп турган кижилерни кээргээр деп чорук парын айтырыг. Дайын дээрге кадыг-дошкун, хайыра чок чүве болганда, өлүм-чидим алган турар апаар. Кым-бир кижини кээргээр дээр болза, ооң орнунга өске кижини чорудар апаар. Сеткил сагышты оожургадып, алаактырар кара чаңгыс чүве болза кадыг-берге үелерде дайынчылар-биле кады чоруур, оларның көрүп, таварышып чоруур бергелерин кады үлежир, оларны эмин эрттир айыылдыг чоруктардан камгалап карактаар, кичээнгирип, оваарыңдырар, аргалыг болза кижи бүрүзүнге чиик болзун дээш бүгү чүүлдерни кылырында болур.

Дайын үезинден бээр бо үеге чедир камгалаттынып артык документилериң аразында мээң адым салганым бир директива бар. Ону шала сөөлүреди, 1943 чылдың төнчүзүнде, Киев чоогунга бооп турган тулчуушкуннар хүнпериндe бүгү политорганнарга, политажылдакчы бүрүзүнге чоруткан турган. Ындыг болзажок ында бижээн бүгү чүүлдер дайынның бүгү дургузында мээң эң чугула деп сагыш келген чүүлдерим чүве. Ында мынча дээн:

«Дайынчыларның күш-ыдалын болгаш кадыын камгалаар дээш үргүлчү сагыш салыр херек. Солдаттарны изиг чем, кипяток-биле үзүк чок хандырары ыдыктыг хоойлу болур ужурлуг. Дайынчыларга болгаш офицерлерге күрүнеиң тускайлан берип турар бүгү чүүлдери кижи бүрүзүнче четкен турарын шыңгыы контрольдаар херек. Ону тоон өөрбес азы од дугайында хемчет албас кижилерге шыңгыы харыысалганы хүлээткен турар ужурлуг. Ылаңгыя санитар албан черлериниң ажылынга онза кичээнгейни салыр херек. Дайын шолдеринге балыгланган кижилерни оон үндүрүп дажыглаарын болгаш оларга ёйшаанда медицина дузаламчызын көргүзерин харыылаар тускай ажылдакчыларны каттыжыышкыннарның политкилдистери тускайлап тургузар ужурлуг».

Тулчуушкуннар соолунде хөй-хөй чылдар эрткенде, бөгүн-даа эңме-тикчок ажыд-хереткериниң аразында дайын киржикчилериниң дугайын уттуп болбас, оларны үргүлчү кичээп, бодап чоруур ужурлуг бис. Оларның дугайында кичээнгей, сагыш салыры, оларның амыдырал-чурталгазынга дуза кадары — ол дээрге эрге-чагырга органнарының, бүгү хамаатыларның мораль хүлээлгези, бистиң амыдыралывыстың дүрүмү болур ужурлуг.

5.

Партийжи-политиктиг ажыл дугайын чугаалаарын номчукчу манап олур чадавас боор, ынчалза-даа ол дугайында чугаа шагда эгелээнин сагындырып каайн. Чүге дээрге Бичии черниң дайынчыларының шыдамык туруштуг чоруу ук ажылдың түнели болган. Чүге дээрге плацдармның чүгээр амыдыралы, дайынчыларның күш-шыдалының болган кадыының дугайында сагыш салыышкын, чогуур ой-шаанда келген ужар чүүл корпустары, тулчуушкуннар аразында хөглүг баштактаныышкыннар, кижилериң өлүм чок эрес-дидими, оларның кандыг-даа үеде кижилер бооп артык турганы—ол бүгү чүүлдер шупту партийжи-политиктиг ажылдың түнели болган. Ындыгның толээзинде ук ажылды ниити чугааның иштинден аңгылап шыяры берге болгаш ону ынчалганының хөрээ-даа чок боор деп бодай-дыр мен.

Политиктиг удуртукчуның фронтуга ажыл-чорудулгазын чүүн-биле хемчээн, канчаар үнелээр боор? Снайпер кижи он гитлержини узуткан чок кылып каан болза, ону улус эр хей-дир дээр. Кандыг-бир рота дайзының атаказын ойтур шаап, бодунуң туружун камгалап ап шыдаан болза, ук ротаның командирин болгаш дайынчыларын эр хейлер деп саналар апаар. Бир эвес дивизия дайзының камгалалын узуткаан, чурттакчылыг черни хостап алган болза, ооң командириниң адын Дээди Кол командылакчының дужаалынга айтыр. Ынчаарга дайынчыларны идея талазы-биле чепсеглеп, оларның Төрээн чуртка ынакшылын хайыктырып, боттарының күжүнге бүзүрелин көргүзүп, эрес-маадырлыг чорукче хөй-аът киирип турар политажылдакчының ачы-ханыазы база канчаар-даа аажок улуг.

Шеригге ёзулуг политажылдакчы дээрге — бодун долгандыр кижилерни сырый каттыштырып шыдаар, оларның сеткил хөөнүн, күзел-чүткүлүн, хереглелин эки билир, оларны амы-тынын харам чокка дайылдажырынче, маадырлыг херектерже сорук киирер, эдертир ужурлуг кижи-дир. Ынчаарга шериглериниң дайынчы турз-соруу оларның чаныш-сыныш чок туруштуг чоруунун эң чугула херечизи деп кажан-даа санап келген болгай, ындыг болганда, дайын чылдарында эң чидиг чепсекти политажылдакчыга бүзүрээн турган чүве бо. Дайынчыларның сагыш-сеткилин каңнап, дадыктырган кижи ол, ол каңнаашкын, ол дадыгышкын чоокка таныларда-даа, үтер боолар-даа, самолёттар-даа биске тиилелгени эккеп берип шыдавас турган.

Ынчангаш политажылдакчының ролю када-даа улуг турган, а Бичии чер ышкаш дайынның шак ындыг кадыг-берге участоктарына ооң ажыл-херээниң ужур-дузазын болур-чогууру-биле үнелээри берге. Чамдыкта дайынчылар Улуг черден хөлчок хоорук улус эвес деп бис бе деп-даа бодай бергилээр турган, ынчангаш хоорук дээрге үстүн калганы ол эвес, ол хевээр, ол олчаан уттундурганы ол эвес-тир дээрзин бүзүредир ужурлуг турган. Фашизм-биле дайын бүгү фронтуларда чоруп турар, биске улуг дузаны бүгү чурт көргүзүп турар дээрзин оларга тайылбырлаар, чаңчаа өйтүр шаптырган атаканы бүгү совет улустуң чорудун турар канчаар-даа аажок улуг тулчуушкунну-биле сырый холбаар ужурлуг турган.

Аңаа квас-коя чугааның хөрээ чок, ындыг чугаа кылып турар эвл-даа чок, ол бүгү чүүлдүң дугайын ажыт кара чокка ажыы-биле, харын-даа сеткил сагыштың хаңызындан эр ёзу-биле тодаргай тайылдырлаар ужурлуг турган. Мен дайынчы каттыжыышкыннарга болгаш кезектерге эртин турган партия хуралдарының хөй нуруузунга киржип, дайынчыларның боттары-биледаа хөй катап чугаалашкан мен. Солдаттар болгаш матросстар-биле чугаалажырда, кандыг-бир онзагай оптут аргадаа дилевейн, анаа-ла чугаалажыр турдум. Кадыг шыңгыы чүве-даа дугайы дийик, азы оюн-баштак беседа-даа дийик, домей-ле бодүүн ёзу-биле туттупарын, бир аай, бир деска болурун кызыдар турган мен. Чүвениң ылап шынын чугаалаар, чеже-даа кадыг шыңгыы берге чүве болза, ылап-ла шынын чугаалаар турган мен. Ынчаарга чамдык политофицерлериң аразынга бодун шала оортулаңнааш ынаылыг кижилер кылдыр көргүзерин орадажыр улус база турган. Ындыг офицерлерге дайынчылар ынак эвес болгаш оларның ындыг аажы-чаныңга таарыышпас, олар-биле шоолуг чүведаа чугаалашпас, боттарының ишти-хөөнүн-даа ажытпас турганнар.

Бистиң политкилдисчилеривистиң хөй нуруузу, политудуртукчулар, комсоргтар, агитаторлар боттарын эки, шын туттунуп билир, солдаттар ортузунга эки ат-алдарлыг кижилер турган. Кол-ла чүве болза чаныш-сыныш чок тулчуушкунче кыйгырып турган кижилер кадыг-берге үелерде дайынчылар-биле кады чоруур, олардан ырап, чарылбас, ок-боозун холга туткаш, дайзынга удур бир дугаарында киреринге белен дээрзин кижилериниң бүзүреп билип алырында турган. Ынчангаш бистиң кол чепсээвис болза эрес-дидим чорук-биле—тулчуушкунга амы-хууда үлегер-чижек-биле бадыткаттынган сорук киирикчи партийжи сөс бооп турган. Ынчангаш политиктиг ажылдакчылар Чепсектиг Күштериниң өкпе-чүрээ бооп турган ужуру-даа ында.

Шаап халдаар азы камгаланыр сорулгалыг хемчеглерни белеткээринге политажылдакчылар база-ла киржип, тулчуушкуннарның планнарын ажылдан кылырда, оларның санал-онаалын-даа барымдаалап турган. Чижээ, генерал Леселидзе болгаш мөөң кады дайылдажыы чорааным өскедаа армиялар командылакчылары дайын чорудулгаларынга хамаарыштыр мөөң бодалымны азы чамдыкта дыка чугула дээп эдилге-чазалгаларымны ынаап-ла барымдаалаар турганнар, ону барымдаалаваан, ону херекке албаан чорук черле турбаан. Ынчалза-даа дайынга дужаалды командир кижи бээр чүве болгай, дужаал бээри чүгле ооң эргези, ооң херээ болур, ындыг болзажок политажылдакчы база-ла дужаан болур, ынчалза-даа ук эргени ол кончуг чугула, онзагай таварылгада ажылгаар ужуруг.

Орта хамаарыштыр бир чижек киирейн. Бир катап партактив хуралы эрттирип турган, илеткелиниң орту кир кылын бар чорумда, артымда шоолуг-даа ырак эвес черде немец үтер-боо огу кээп чазылды эвеспе. Ооң сыыгайндыр ужугуп кел чораанын шупту дыңнаан бис. Дайынчылар ынчан черде одуруглай олургулап алган, илеткел дыңнап олурганнар чүве. Ындыг боодаашкынга таваржып чорбаан эвес, мен чугаалавышаан-на тур мен, ооң ийи хире минута болганда, база бир ок мурнувуста кээп чазылды он. Чыылган улус шупту дайылдажып өөренген, ындыг адышкынның айылын-даа эки билир, улуг дуржулгалыг улус чүве, ынчалзажок оларның чаңгызы-даа олурган черинден тура халаап ыцай болбаан. Ушку бырлаар ужурлуг турган. Мен дайынчы каттыжыышкыннарга болгаш кезектерге эртин турган партия хуралдарының хөй нуруузунга киржип, дайынчыларның боттары-биледаа хөй катап чугаалашкан мен. Солдаттар болгаш матросстар-биле чугаалажырда, кандыг-бир онзагай оптут аргадаа дилевейн, анаа-ла чугаалажыр турдум. Кадыг шыңгыы чүве-даа дугайы дийик, азы оюн-баштак беседа-даа дийик, домей-ле бодүүн ёзу-биле туттупарын, бир аай, бир деска болурун кызыдар турган мен. Чүвениң ылап шынын чугаалаар, чеже-даа кадыг шыңгыы берге чүве болза, ылап-ла шынын чугаалаар турган мен. Ынчаарга чамдык политофицерлериң аразынга бодун шала оортулаңнааш ынаылыг кижилер кылдыр көргүзерин орадажыр улус база турган. Ындыг офицерлерге дайынчылар ынак эвес болгаш оларның ындыг аажы-чаныңга таарыышпас, олар-биле шоолуг чүведаа чугаалашпас, боттарының ишти-хөөнүн-даа ажытпас турганнар.

Бистиң политкилдисчилеривистиң хөй нуруузу, политудуртукчулар, комсоргтар, агитаторлар боттарын эки, шын туттунуп билир, солдаттар ортузунга эки ат-алдарлыг кижилер турган. Кол-ла чүве болза чаныш-сыныш чок тулчуушкунче кыйгырып турган кижилер кадыг-берге үелерде дайынчылар-биле кады чоруур, олардан ырап, чарылбас, ок-боозун холга туткаш, дайзынга удур бир дугаарында киреринге белен дээрзин кижилериниң бүзүреп билип алырында турган. Ынчангаш бистиң кол чепсээвис болза эрес-дидим чорук-биле—тулчуушкунга амы-хууда үлегер-чижек-биле бадыткаттынган сорук киирикчи партийжи сөс бооп турган. Ынчангаш политиктиг ажылдакчылар Чепсектиг Күштериниң өкпе-чүрээ бооп турган ужуру-даа ында.

Шаап халдаар азы камгаланыр сорулгалыг хемчеглерни белеткээринге политажылдакчылар база-ла киржип, тулчуушкуннарның планнарын ажылдан кылырда, оларның санал-онаалын-даа барымдаалап турган. Чижээ, генерал Леселидзе болгаш мөөң кады дайылдажыы чорааным өскедаа армиялар командылакчылары дайын чорудулгаларынга хамаарыштыр мөөң бодалымны азы чамдыкта дыка чугула дээп эдилге-чазалгаларымны ынаап-ла барымдаалаар турганнар, ону барымдаалаваан, ону херекке албаан чорук черле турбаан. Ынчалза-даа дайынга дужаалды командир кижи бээр чүве болгай, дужаал бээри чүгле ооң эргези, ооң херээ болур, ындыг болзажок политажылдакчы база-ла дужаан болур, ынчалза-даа ук эргени ол кончуг чугула, онзагай таварылгада ажылгаар ужуруг.

Орта хамаарыштыр бир чижек киирейн. Бир катап партактив хуралы эрттирип турган, илеткелиниң орту кир кылын бар чорумда, артымда шоолуг-даа ырак эвес черде немец үтер-боо огу кээп чазылды эвеспе. Ооң сыыгайндыр ужугуп кел чораанын шупту дыңнаан бис. Дайынчылар ынчан черде одуруглай олургулап алган, илеткел дыңнап олурганнар чүве. Ындыг боодаашкынга таваржып чорбаан эвес, мен чугаалавышаан-на тур мен, ооң ийи хире минута болганда, база бир ок мурнувуста кээп чазылды он. Чыылган улус шупту дайылдажып өөренген, ындыг адышкынның айылын-даа эки билир, улуг дуржулгалыг улус чүве, ынчалзажок оларның чаңгызы-даа олурган черинден тура халаап ыцай болбаан. Ушку

«ШЫНГА» ХАРЫЫ

Коллективке чугаалашкан

Бии-Хем районда «Хадыг» совхозтуң Суглуг-Хем салбырының малчыннарынга совхозтуң тускай эртемниглериниң болгаш удуртукчу ажылдакчыларының келбейн, оларның амыдырал-чурталгазын сонуургавайн турарын, 8 хире кодаңга автолавка келбээнден бээр 2 ай ашкан, аш-чем аймаа, ылаңгыя хлеб үзүктели бээрин, февральда үнген «Шын» солунга шүгүмчүлеп бижээн. Ол ышкаш кыштаглаже чаңгыс трактор сигев сөөртүп күш четпейн турарын болгаш малчыннар чагыткан солун, сеткүүлдерин чогуур өй-шаанда албайн турарын база ында шүгүмчүлээн.

Райкүүскомнуң көдээ ажылгый эргелелиниң начальниги Ю. Чихачевтуң редакцияга дыңнатканы: Солунга үнген чүүлдү Суглуг-Хем салбырының коллективиниг чугаалашкан. Совхозтуң дирекциязының дужаалын өзугаар малоолдаашкынының үезинде малчыннарга мал эмчизи С. Семеновту быжыглаан. Улуг зоотехник И. Питкевич кыштаглаашкынның байдалын контрольдап келген. Февральда совхозтуң директору А. Тихеев, эмчи Ю. Болданов болгаш районнуң көдээ ажылгый эргелелиниң улуг зоотехниги Н. Бурдакова, улуг эмчи В. Миносьян олар база чораан.

Кыштаглаашкын эгезинде 472 тонна концентратты, 1200 тонна сигенни салбырга сөөртүп чедирген. Салбыр боду 120 тонна сигенни белеткеп алган турган. Ол салбырга мал чеми сөөртүү-биле автомашинаны немей берген.

РЕДАКЦИЯДАН: Малчыннарга автолавка чүге барбайн турарыл, чагыткан солун, сеткүүлдерин чогуур үезинде чүге албайн турарыл, ол четпестерин эдер талазы-биле ындыг боттуг хемчеглер алдынын турарын районнуң көдээ ажыл-агый эргелелиниң начальниги Ю. Чихачев биске чоруткан бижинде айытпаан.

Ак-Довурактың даг-лугу арыглаар фабриказында мурнакчы чолаачы А. В. Осткин ай санында планын ажыр күүседип турар. Ол ам 1978 чылдың июнь айның үлүүнде. Февраль айда ол 222 мүң тонна чүк чүдүрер планныг тургаш, 235 мүң тонна кылдыр ажыр күүсеткеш база-ла хуринкчыларның одуруунда кирген. Ол дуржулгалыг чолаачы ам 12 чыл чолаачылап ажылдап турар.

ЧУРУКТА: БелАЗ деп иучулуг машинаның чолаачызы А. В. Осткин.

Х. МОНГУШТУҢ фотозу.

КОНФЕРЕНЦИЯЛАРНЫ ЭРТТИРГИЛЭЭН

Тыва АССР-ниң телевидение болгаш радио дамчыдылга комитеди СЭКП-ниң XXV съездиниң шиитпирлерин амыдырала боттандырары дээш республиканың бүгү ажыл-шиитпирлериниң ажыл-хереэниң дугайын пропагандалап, ону бодунуң дамчыдылгаларынга хүн бүрү чырыдын келген.

Онгу беш чылдың планныг онаалдаларын хуусаа бетинде күүседир талазы-биле мурнакчы коллективиниң идин үндүргени патриоттуг көдүлүүшкүнүн детківишаан, партия, чазактың доктаад шиитпирлерин күүседиринче республиканың ажылчы чонарын мобилизастаар талазы-биле элээн организастаар ажылдарны кылган. Үлешүр бүдүрүлгелерде болгаш көдээ ажыл-агыйның фермаларда, бригадаларда, мал ажылының ажылдакчыларының ортузунда чарыштың дээштиниң база социалистиг чарыштың канчаар чорун турарының дугайында бодунуң дамчыдылгаларынга үргүлчү көргүзүп келген.

Дамчыдылгаларга чүгле чедишкиннер дугайын эвес, харын ажыл-агыйда четпестерни илередип, хөй-хөй кижилерниң киржилгези-биле дамчыдылгаларны организастап турар. Эрткен юбилейлиг чылда болуп эрткен дамчыдылгалар дугаанда телевидение көрүкчүлери болгаш радио дыңнакчыларының чагааларын сайгарып, оларның санал-онаалдарын дыңнаары-биле республиканың элээн хөй совхозтарынга, фермаларынга, үлетүр бүдүрүлге черлеринге болгаш чурттакчылыг черлерге телерадио комитединиң ажылдакчылары-биле ужуражыышкыннарны организастаан. Элээн хөй черлерге телекөрүкчүлериниң болгаш радио дыңнакчыларының конференцияларын эрттиргилээн. Юбилейлиг чылдың сөөлгү чартында Чөөн-Хемчик, Тес-Хем, Улуг-Хем районнарының чамдык суурларында ындыг конференцияларны эрттиргилээн. Ол ышкаш Кызылдың пассажирлер АТБ-зинге, Кызылдың даараныгга фабриказынга, Кызыл районнуң «Тиилелге», «Кара-Хаак» совхозтарынга база конференциялар болгулаан. Ол конференцияларга чүве чугаалаан телекөрүкчүлер болгаш радио дыңнакчылары боттарының саналдарынга телевидение болгаш радио дамчыдылгаларында чамдык четпестериниң ам-даа бар бооп турарын шүгүмчүлеп, телерадио дамчыдылгаларын улам эжижидериниң талазы-биле тодаргай саналдарны берип, моон соңгаар кандыг темага, чүнү көрүксеп, дыңнакчан турар дугайында күзелдерин илереткеннер.

Ужуражыышкын, конференцияларның соонда киноларны, концерттерни телекөрүкчүлерге, радио дыңнакчыларынга көргүзүп турар. «Тиилелге» совхозтуң төвүге эрткен конференция соонда оон киржикчилериге радио комитединиң уран чүүл коллективиниң концертин көргүскен.

Концертти Тыва АССР-ниң алдарлыг артизи, диктор Сергей Дмитриевич Кондинкин удуртып чораан. Чоокта чаа «Кара-Хаак» совхозтуң клубунга болган конференцияның киржикчилериге Тыва телевидение болгаш радиодамчыдылга комитединиң симфония оркестриниң концерти болган. Оркестриниң үделгези-биле Зоя Монгуш, Сүрүңмаа Клим олар ырлааннар. Ол концертти конференцияның киржикчилери улуг сонуургал-биле көрген.

Телевидение болгаш радио дамчыдылга комитеди моондa соңгаар телекөрүкчүлер болгаш радио дыңнакчыларыбиле ындыг конференцияларны доктаамал эрттирер апаар. Ынчангаш телекөрүкчүлерден болгаш радио дыңнакчыларындан эрткен дамчыдылгалар дугайында саналдарны болгаш моон соңгаар дыңнакчан, көрүксеп турары дамчыдылгаларының дугайында чаңгаларны маңнап турар.

Я. НОРБУ.

ок, фронтта чугаалажыры ышкаш, бистин болур ужурлуг турган. Чогум-на ынчан мен:

— Туруңар! Дөө чыткан чоога иштинче дүрген чүгүржүп марш!—деп дужаал берген мен. Ол чооганың ыраа үш чүс хире-ле метр турган.

Ажылымысты аңаа барып дооскан бис. Үшкү ок шынапла бистің хуралдан олурган черниске кээп чазылган. Политудуртукчу В. Тихомировбиле кады хурал соонда чоога иштинден үнүп олурувуста ол:

— Демин чаа чаңгыс-даа кижи шимчеш диведи але! Копчуг-ла эрес-дидим амытаннар аа...—дей-дир.

Мен база-ла ынчаар бодап чораан мен.

Ындыг онзагай таварылгаларда, тулчуушкун-даа үезинде дийик, азы тулчуушкун соонда үеде-даа дийик, политажылдакчы кижи дужаар эргелиг, эргелиг хамаан чок, харын дужаар хүлээлгелиг. Оон өске таварылгаларда, хүн бүрүнүң ажыл-чорудулгазының үезинде оң дужаар эргези чок. Ол ынчан түгле тайылбырлаар, бүзүредир хүлээлгелиг. Ол ажылды безин билдилиг чорудар ужурлуг. Бир эвес кым-бир кижи чазыпкан-даа болза, ону кончуп сөглээр эрге чок. Ындыг эргени кымга-даа бербээн. Чамдык улус кижилерни көксеп, чаңчай бээр чорук окта шып эвес, ындыг чүвээ дириг кара хөңнүм чок, ол дээрге тергиин багай чүве-дир, ол багай чаңчыл шоолуг нептерезээн-даа болза, ам-даа бар болур эвеспе. Ажыл-агыйжы-даа, партийжи-даа удуртукчу бодунуң эрге-чагыргазында турар кижилерни кончуп, чаңчаар эрге чок, ол кижилер дээрге удуртукчу кижиге түгле ажыл-ижиниң аайы-биле чаныртқан кижилер-дир, олар директорга ийикпе, азы эргелекчите албан хаан берип турар эвес, а партияның болгаш күрүнеениң херээн кылып турар кижилер-дир, ынчангаш олар шупту бүрүн деп эргелиг болур ужурлуг дээрзин уттуп болбас керек. Бистің турган-гуувустун ол чугула дүрүмүн сагыпвас, ону үрээр кижилер дээрге ат-алдарын бодавас, бай кижилер-дир. А айылдыг частырыг кылган кижиге харысалга хүлээдири албан: партияның ийикпе азы эргечагырганың азы судтуң-даа талазындан чогуур харысалганы хүлээдир апаар. Ынчалза-даа кижилерниң кижи мөзүзүн дорамчылаар, оларның ат-алдарын бужартадыр чорук канчап-даа таарышпас.

Ол дугайында бодалым ындыг, ону мен дайын-даа чылдарында сагып келген мен, дайын үезинде удуртун баштап турганым политкилдистиң аппарадын-даа база-ла ол түүлдү сагыырынга өөредирин кызыдып келген мен. Ол болза партия амыдыралының школазын эрткен, амыдырал үржулгалыг, эртем-билиглиг, бир эвес херек болза, амы-тынын-даа харамнанмас, эрес-дидим, идепкейлиг дайынчы офицерлериниң эп-найыралдыг коллективи турган. Оларның чамдыктары тиилелгеге чедир чурттавайн барган, ынчалза-даа кижи бүрүзү бодунуң хүлээлгезин ак сеткилдин-биле күүсеткен.

Ол кижилерни сеткилимниң ханызындан сактып бодап чоруур мындыг кижи мен. Дайынның бүгү дургузунда оларга эвээш эвес өөрүп четтириишкиннерни илередип, оларны шаңнаар дугайында эвээш эвес документилерге-даа адымны салгылаан мен, а доңгулда, хемчег деп түве көргүзүп көрбээн мен. Түге дээрге сеткилим чымчак, «кээргээчел» болгаш-даа эвес. Харын кашкаш дүн өттүр ажылдаар ужурга таваржыг турган безин, кээргээр хамаан чок, чымчактап безин көрбээн мен. Ындыг болзажок кижи бүрүзүнге идеген болур дээрзин билир турган мен, олар шупту мөөн ол идегелимни бүрүп ышызытканнар. Номчукчу ол кижилериниң дугайын оода шиитилп-биле билип алыр дээш, оларның оода чадаарда чамдыктарының-даа болза атарын адап көрейн.

Мөөн оралакчыларымның бирээзи, пропаганда болгаш агитация салбырының начальнигги С. С. Пахомов турган. Кандыг-даа байдалда девидеп дүвүреес, харын-даа дендин оожум ышкаш сагындырар, ол кижи кажан херек апарганда онза шиитширлиг апаар болгаш бүгү чүвээ белен боор шүгдүне бээр турган. Ол дайынчы бүрүзүнге кажан кальдыг сөстү чугаалаарын эндевес турган. Ынчангаш Шериг Човдулениң кыйыгыларын болгаш өске-даа чугула документилер белеткээринге мен ону өске эштерден хөй киириштирип турган мен.

Эш-ооң-биле эп-найыралдыг, эвилелиң эолдек, эрес-кежээ майор А. А. Арзуманян лектор, пропагандист боон ажылдап турган. Оон билбес чүвези-даа чок, дайынчыларга тааржыр оюн-баштакты-даа билир, ынчаарда-ла аңаа эвес, онза кижи деп чүве илдеп турган. Дайын соонда Араумаяннны академик, оон соонда ССРЭ-ниң Эртемнер академизының президиум кежигүнү апарган деп дыңнаап, кайгаар хамаан чок, харын өөрүп турган мен.

Дайын мурнунда-ла төөгү эртемнериниң кандидады турган И. П. Щербак база-ла Арзуманян ышкаш эки пропагандист турган. Г. Н. Юркинниң эртем-билии база шыырак турган. Шынап, политкилдис ажылдакчыларының эрес-дидиминиң дугайын оон үлегерчижээнден көрүп болур. Чүл дээрге Новороссийскини хосталаары дээш шаап халдаашкын үезинде Кара далай флодунуң командылакчызы ону шуут-ла дайын шөлүнге Дайынчы Кызыл Тук ордени-биле шаңнаан. Бир-тээ ол дугайын чугаалай берген болганымда, 18-ки армияның политкилдизинин бүгү ажылдакчыларының ол шаап халдаашкына ролюн бедиби-биле үнелээнин база демдеглеп каайн.

Биске «Төрээн чурттуң Тугу» деп шериг солупу үнүп турган, ол Бичии черде бүгү болуушкуннарны өй-шаанда чырыдып, ону оңгуларга болгаш траншеяларга номчуп, холдан холче дамчыдып турган. Мен редакцияның детучкаларына каш-даа катап олуржүп, редактор В. И. Верховский болгаш өске-даа ажылдакчылар-биле удаа-дараа чугаалажып турган мен. Журналистериң эрес-дидимин билир, оларны хүндүлээр кижи мен, түге дээрге тулчуушкуннар үезинде олар үргүлчү шериглер аразында, десантыларга-даа киржир, диверсия кылыр болүктерге-даа киржир, дыл тударынга-даа киржир, черле тергиин эрлер түве.

Солуннуң аппарады болгаш оон автор активи база шыырак турган. Соолүнде Совет Эвилелиниң Маадыры болган, «Правда» солуннуң корреспондентизи С. Бораенко ышкаш штат ёзугаар ажылдакчылардан аңгыда чогаалчы Е. Горбатов, шүлүкчү П. Коган база бистің солунга ажылдап турганнар.

Бистің армияга өске-даа сураглыг чогаалчылар кээп турган.

Адак соолүнде мындыг түвени база чугаалаар бодайдыр мен, чүл дээрге солдаттарының боттарының чечен мерген кижизиниң, шүлүкчүзүнүң чугаалап тыпкан, бижээн сөзү азы аңаа бөдүүн дайынчы хуудуста чораан чорук-даа болза тергиин чугула ужур-дузалыг боор түве-дир. Чүл дээрге ол сос, ол чорук дайынчыларның боттарынга хамааржыр. Бир катап даң адын орда, мурнуку шугумдан мел чораан, ийи аныяк уруттга ужуражы берген мен. Далай талазындан чоруп органвар. Бирээзи шала чолдаксымаар, шериг курун эрестин аажок куржаныпкан, бажының дүгү кып-кызыл уруг. Кайызы-даа дарс кылдыр ёзулааш, туруп калдылар. Мендаа оон ыңай чорупкан мен, түге дээрге беш шакта комсомод талазы-биле дузалакчымга четкеш, өлүттөн комсорг-тар орнунга томуйладыр аныяк кижилер хүлээп алыр ужурлуг кижи мен. Аңаа демги кызыл баштыг уруг саазыпнар колдуктап алган база бо келди-ле.

— Кайыын келдиңер?— деп айтырарымга:

— Далайжылар батальонуундан келдим ийин — дей-дир.

— Кандыг тур силер?

— Эки-ле тур бис.

— Далайжылар силерни хорададыр, хомудады бербестир бе?

— Чок, кайын ынчап баар, эки улус түве—дей-дир.

Чурукчу уруг болгай. Ол-ла черинге дораан саазынаарын чада тутканы, биске дайынчы хуудустар көргүзедир. Бир чуруктуң адаанда: «Оон копчуг мөгүдээр сен, Вася?» деп каан, ана кара хөк чүве боор.

Уругнуң адын Мария Педенко дээр. Бичии черге эң баштай дүжүртүнген десант-биле кады эки туразы-биле чедип келгеш, балыгланган дайынчыларны ок адаандан үндүр дажыглап, тулчуушкуннар аразында оңгуларга солуннар, чагаа хаптары, саазыннар чедирип берип, беседа эрттирип, шулук-даа номчуп берип турган. Бичии чержилерде ону билбес, тапывас кижи-даа чок, ынаа-даа хөлчок, тергиин дээн агитаторларның бирээзи деп. санадыр турган, «Полундра» деп холбиле бижиир солунну база үндүрүп турган, ону арта элээн каш экземпляр кылдыр үндүрүп, дайынчылар ол солунну хөлгөк сонуургап номчуп, ону номчаан, көргеш чер бүрүзүнде катны-хөг дицмиреп, солун чугаа хайнын үнер кайгамчык онза түве турган.

Элээн болганда, Новороссийскини хосталаар дээш тулчуушкуннар үезинде Мария балыгланы берген, ынчалза-даа экирип алган дораан база катап кезээнге чедип келгеш, дайылдажып эгелээн. Ол эрес-дидим уруг үш катап дайынчы орден-биле шаңнаткан. Киев дээш кадыг-дошкун тулчуушкуннар эгелей бергенде, Мария албан-биле ынаар шилчиттирип алган. Бир катап («Правдага» болду бе, азы «Известияга» болду бе, эки-ле сагынмайн-дыр мен) бир-ле солунга Мария Педенконуң «Ынакшыл» деп аттыг үүлү үнген. Баштай мен эр кижи биле херээжен кижиниң аразында ынакшылы түве ирги бе деп бодаан мен. Чок, кайын ындыг боор, ындыг эвес, көңгүс өске түве боop-тур. Мария ында Төрээн чурт дугайын, аңаа изиг ынакшылын бижээн кижи болган.

Төрээн чурт дээш Мария Педенко аныяк назынын-даа, амы-тынын-даа хаймралаан. Соолүнде парлалгага үнген, оон Бичии чер дугайында сактыышкынында мындыг одуруглар бар: «Карацгы оңгу иштинден үнүп келгеш, чырык өртемчейни көөрге, экизин чүү дээр боор, кижи ана магадап-ла хаммас, хөрек-чүрек ала-чайгаар өөрүп, хөлзеп келир. Чурттаксанчыы шуут дам баар. Ындыг болзажок долгандыр турар черделегей хайлыг дайындан кара девис боop хөмүрерип калган. Кайнаар-даа көөрге, үрелии бузулган бажың-балгат, кара хөрзүнде кижилериниң ханы борашкан, арта-да сарыг ышкаш сагындыр.

(Уланчылыг).

БӨМБУРЗЕКТИН СУДАЛЫ

СЭТА-ның корреспондентилери дыңнадып тур

БОО-ЧЕПСЕКТИ ӘНДЕРЕ БҮДҮРЕРИН СОКСАДЫР

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА-ның корр.). КНО-ның боо-чепсекти дүжүрер талазы-биле бүгү-делегей конференциязының тускай комитеди бодунуң ажылын Нью-Йоркта эгелээн. Ында комитеттиң кежигүннери 40 күрүнеениң төлээлекчилери, оон иштинде социалистиг элээн каш чурттарның төлээлекчилери киржип турар. Боо-чепсекти дүжүрер талазы-биле бүгү-делегей конференциязын чыылдырарының идеязын боо-чепсекти әндере бүдүрерин соксадырын, чепсекти дүжүрерин болгаш делегейниң дүшкүүрлүг чоруунуң чавырлыышкынын чедип алырынга бүгү күжениишкиннерин үндүрүп турар Совет Эвилели болгаш тайбыңга ынакшылдыг өске-даа күрүнелер үндүрген. Ол чурттарның бодалы-биле алырга, бүгү-делегей конференциязы ол талазы-биле тодаргай болгаш дээштиг хемчегларни ажылдап кылып шыдаар.

Ол айтырыг талазы-биле КНО-ның белеткел документизинде боо-чепсекти дүжүрер талазы-биле делегей конференциязын чыылдырарының идеязын Барын чүк күрүнелериниң Франция Болгаш Англия түүлдүг деп санаан. Ол айтырыга удур турушту АКШ-тың болгаш КҮР-ның ээлээни ол документиде илерээн. Боо-чепсекти әндере бүдүрерин кызыгаарлаар болгаш чепсекти дүжүрериниң оңза чугула айтырыгларын шиитпирлээринче угланган делегей шиитилежилгезиниң күженишкиннерин ол күрүнелериниң деткиринг күзевейн турарының дугайын ындыг туруш херечилеп турар деп. КНО-ның бөлүктеринде демдеглээн.

Ындыг туруш делегей шиитилежилгезиниң кежигүннери чурттарның хөй кезиниң бодалынга шуут удурланышкак. Оон-биле холбаштыр чепсекти дүжүрериниң айтырыгларын дээштиг шиитпирлээрин чедип алыры практиктиг болгаш дээштиг шиитпирлерни хүлээп алырынга эргежок чугула аргалыг эң-не калбак болгаш ат-алдарлыг делегей шуулганын эрттирерин пеген турар деп ында айыткан. Калбаабиле пептерээн бодал-биле алырга, чепсекти дүжүрер талазы-биле делегей конференциязын чыылдырары ындыг неголделерге дүүшкек. 1971 чылдан бээр КНО-ның Кол Ассамблеязының бүгү сессиялары бүгү-делегей конференциязын чыылдырарын саналдап келген. Ол идеяны канадаа каттышпаан чурттарның янзы-бүрү шуулганнарында база идепкейлиг-биле деткээн.

Хуралга ССРЭ-ниң төлээлекчизи түве чугаалаан, Совет Эвилели чепсекти дүжүрер талазы-биле эң чугула хемчегларни дугуржурунга беленин демдеглээн. Чепсекти дүжүреринче угланган хөй сапныг чугула саналдарны Совет Эвилели идип үндүрген. Соолгу айларда ССРЭ чепсегленишкинни, чүүң-даа мурнунда ядролуг чепсекти дүжүрер айтырыглар талазы-биле чаа чугула инициативаны үндүрген.

Ол болза ядролуг чепсекти бүдүрерин бүгү күрүнелериниң хары угда соксаткан турарын чедип алыр талазы-биле СЭКП ТК-ның Чингине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединин Президиумунуң Даргазы эш Л. И. Брежневтиң Совет Эвилелиниң өмүнээзинден идип үндүрген саналы болгаш өскедаа инициативалар болур деп совет төлээлекчи демдеглээн. ССРЭ-ниң саналын дыка хөй күрүнелериниң деткип турарын совет делегация үнелээн. Массалыг уяткаашкынның нейтроннуг бомба дээр чаа хевирин тыптын турары бүгү кижи төрелгетениң дүвүрээшкинин болдурбас арга чок деп совет төлээлекчи медеглээн. Нейтроннуг чепсекти бүдүрери аажок улуг уржуктарлыг болганда ону кайы-даа талаларның бүдүреринден кады ойталаарын дугуржуп алыр дугайында саналды Совет Эвилели база үндүрген.

Совет Эвилелиниң бодап турары-биле алырга, боо-чепсекти дүжүрер дугайында айтырыгны чугаалажырынга эң-не калбак болгаш авторитеттиг шуулган болза чепсекти дүжүрер талазы-биле бүгү-делегей конференциязы болур деп совет төлээлекчи демдеглээн.

НАЙЫРАЛ НИИТИЛЕЛИ 20 ЧЫЛ БОЛГАН

СОФИЯ. Совет-болгар найыралдыг ниитилелин тургусканындан бээр 20 чыл болганыпка таварыштыр байырлыг хурал аңаа болган.

Болгар болгаш совет улустарның аразында, Болгария биле Совет Эвилелиниң аразында найырал чүс-чүс чылдарда туруп келген харылзаалардың, национал хосталга дээш, ийи чурттуң марксистилеринчи партияларның ниити идеаалдары дээш кады демиселдиң илерээшкини болур деп, бодунуң илеткелинге ЬКП ТК-ның Секретариаадының кежигүнү, болгар-совет найыралдың Бүгү-улус комитединиң даргазы Н. Пашазов чугаалаан.

БКП-ниң болгаш СЭКП-ниң марксизм-ленинизмниң база пролетаржы интернационализмниң принциптерине шынчызы, оларны амыдыралга чайгылыш чок боттандырып турары, ревизионизмге болгаш национализмге эптеш чок чорук болгар-совет найырадды, бистің акы-дүңмалышкы эвилеливисти онза быжыг болдуруп турар болгаш оларны боттанышкында социалистиг интернационализмниң тодаргай үлегери болдурган деп, оратор опзалап демдеглээн.

(СЭТА).

КОМПАРТИЯНЫҢ ШЫНЧЫ ДУЗАЛАКЧЫЗЫ

БОГОТА. (СЭТА). Колумбияның коммунистиг аныяктарының (ККА) ТК-ның пленуму аңаа болуп эрткен. Бо чайын Кубаның найысылалынга эртер аныяктарның болгаш студентилериниң XI Бүгү-делегей фестивалынга белеткелдиң Колумбияда кавчаар чоруп турарын пленумнуң киржикчилери чугаалашкан.

Гаванага эртер фестивальга белеткел талазы-биле национал болгаш регионал комитеттерни Колумбияда тургусканын түве чугаалаан оторлар демдеглээн. Бүгү делегейниң бо шуулганының идеяларын болгаш сорулгаларын пропагандалаар талазы-биле улуг ажылдарны ол комитеттер чорудуп турар. Комитеттерниң ажылынга коммунистиг аныяктар идепкейлиг киржип турар. Олар политиктиг чугаалажыышкынарны, спортчу маргылдааларны, культура хемчегларын эртирип турар. Студентилер аразында болгаш профэвилеллеринде улуг ажылдарны калбарткан.

Колумбияның коммунистиг аныяктары империализмге удур чаңгыс эп, тайбың болгаш улустар аразынга найырал дээш туржуп турар дээрзин плепумнуң түүлдүгүнгенин резолюцияда айыткан. XI фестиваль куба черге—Америк диптe эң баштайгы социалистиг күрүнеге эртер болганынга колумбия аныяктар чоргаарланыш турар.

Чуртка ам болур президент соңгулдазынга белеткел кампаниязынга коммунистиг аныяктарның киржилгезиниң дугайын резолюцияда база айыткан. Соңгукчуларның хөй нуруузу—аныяктар, оларда политиктиг демиселдиң дуржулгазы эвээш, ынчангаш оппозициянның национал эвилелинден (ында коммунистер кирип турар) президентиге кандидат Хулио Сесара Перниин дээш тайылбыр ажылын калбартыры чугула деп пленум демдеглээн.

КУР ЧЕРНИ ТАРААНЫ

ВЬЕНТЬЯН. Лаос Улус-Демократтыг Республикада кур болгаш куруккан черлерни шиңгээдип алыр дээш шимчээшкин массалыы-биле эгелээн. Республиканың тараа шөлдерин элээн улгаттырар деп Улус демократтыг партияның кыйгырыынга харыы кылдыр можу бүрүзүнде кур черни тарыыр талазы-биле механизастаттынган отрядтарны тургускан. «Беларусь МТЗ-50» деп 10 трактордан тургустунган оларның бирээзи Вьентьянның чоогунда Тулахом районда чаа черлерни андара берген.

Куруккан черлерни шиңгээдип ап турар тараачыннарга улусчу хосталгалыг армияның дайынчылары, ажылчыннар, албан-хаакчылар, студентилер дузалап турар.

(СЭТА).

КОМПАРТИЯНЫҢ ШЫНЧЫ ДУЗАЛАКЧЫЗЫ

БОГОТА. (СЭТА). Колумбияның коммунистиг аныяктарының (ККА) ТК-ның пленуму аңаа болуп эрткен. Бо чайын Кубаның найысылалынга эртер аныяктарның болгаш студентилериниң XI Бүгү-делегей фестивалынга белеткелдиң Колумбияда кавчаар чоруп турарын пленумнуң киржикчилери чугаалашкан.

Гаванага эртер фестивальга белеткел талазы-биле национал болгаш регионал комитеттерни Колумбияда тургусканын түве чугаалаан оторлар демдеглээн. Бүгү делегейниң бо шуулганының идеяларын болгаш сорулгаларын пропагандалаар талазы-биле улуг ажылдарны ол комитеттер чорудуп турар. Комитеттерниң ажылынга коммунистиг аныяктар идепкейлиг киржип турар. Олар политиктиг чугаалажыышкынарны, спортчу маргылдааларны, культура хемчегларын эртирип турар. Студентилер аразында болгаш профэвилеллеринде улуг ажылдарны калбарткан.

Колумбияның коммунистиг аныяктары империализмге удур чаңгыс эп, тайбың болгаш улустар аразынга найырал дээш туржуп турар дээрзин плепумнуң түүлдүгүнгенин резолюцияда айыткан. XI фестиваль куба черге—Америк диптe эң баштайгы социалистиг күрүнеге эртер болганынга колумбия аныяктар чоргаарланыш турар.

Чуртка ам болур президент соңгулдазынга белеткел кампаниязынга коммунистиг аныяктарның киржилгезиниң дугайын резолюцияда база айыткан. Соңгукчуларның хөй нуруузу—аныяктар, оларда политиктиг демиселдиң дуржулгазы эвээш, ынчангаш оппозициянның национал эвилелинден (ында коммунистер кирип турар) президентиге кандидат Хулио Сесара Перниин дээш тайылбыр ажылын калбартыры чугула деп пленум демдеглээн.

ИНКИЛЕРНИҢ БУРУНГУ ЧЕРИНДЕ

Амгы Перунуң девискээринге шаанда чурттап чораан бурунгу инкилер төөгүде архитектурлуг улуг ансамбльдериң тургузукчулары боop киргеннер. Бөгүн безин чурттуң хөй районнарында бурунгунуң ховар тураскаалдарын көрүп болур. Оларның аразында—Андының эдектеринде (чурттуң мурнуу түгүнде Куско департаментинде) Мачу-Пикчунуң, инкилерниң империязының бурунгу найысылалының археологтуг комплекизи кирген.

ЧУРУКТАРДА: Перунуң дириг амытаннарының чаңчыл болган төлээлекчилери—ламылар бөгүн шивээнин буазуңдуларының аразында хостуг кылаштажын чоруур; индей херээженнер ол амытаннарның чымчак болгаш торгузумаар дүгүнден үүн ээрип алгаш, янзы-бүрү кылыгларны боттарынга болгаш садары-биле кылып ап турарлар.

Камера Пресс—СЭТА-ның фотолары.

КОММУНИСТЕРНИҢ САЛДАРЫ ӨСКЕН

МЕХИКО. (СЭТА). Мексиканың Коммунистиг партиязының организастааны ажылчы чоннарның массалыг митингиин Мексиканың найысылалынга болган.

Мексиканың коммунистериниң ажыл-чорудулгазын деткип турарының дугайын илередир дээш аңаа 10000 ажыг кижи чедип келген.

МКП ТК-ның Чингине секретары Арнольдо Мартинес Вердуго митингге түве чугаалаан, МКП-ни деткээн ат салыышкыннарын чыыр болгаш оон-хүрээлеңинге чаа кежигүннерни киирер талазы-биле эрткен чылдың октябрьда эгелээн ниити национал кампаниянның түңнеелерин ол чарлаан. МКП ТК-ның идип үндүрген сорулгаларын партияның бүгү чер-чер комитеттери алдарлыы-биле күүсеткеннер деп, ол онзалап демдеглээн. Түс муң ажыг мексиканнар МКП-ни деткип, боттарының аттарын салган болгаш оон ажылчын ацгының болгаш бүгү ажылчы чоннарның дайынчы отряды болур ролюн хүлээп көөрү дээш саналдаанар.

100000 ат салыышкынларын чыыр талазы-биле сорулганы күүсеткени болза Коммунистиг партияның быжыканын, ажылчын аңгының болгаш тараачыннарның, аныяктарның болгаш интеллигенцияның ортузунга оон салдарының өзүлдезин көргүзүп турар деп хөөрем чокка чугаалап болур деп, оон ыңай А. Мартинес Вердуго медеглээн.

Конгресс депутаттарының 1979 чылда болур соңгулдаларынга Компартияның киржилгезиниң дугайында МКП ТК-ның февраль пленумунга хүлээп алган шиитпирине дүүшүр коммунистериниң сорулгаларының дугайын А. Мартинес Вердуго чугаалаан. Оон-биле холбаштыр чөөн үзелдиг күштериниң чаңгыс эвиниң улуг ужур-дузалыын ол онзалап демдеглээн. Ажылчы чоннарның массаларының, чурттакчы чоннуң демократтыг болгаш дешилгелиг күштериниң сырый каттыжыышкыны дээш МКП кежеде туржуп келген деп, Мексиканың коммунистериниң удуртукчузу медеглээн.

Хоорай, суурлар чаагайжыдылгазы

КӨРҮШТҮГ БОЛДУРАР

Эрзин районнуң «Чаа өрүк» совхозунуң төвү Бай-Даг суур каракка көзүлдүр өзүп, сайзырап турар. Оон кудумчуларынга чаа тудуг-суур чылдан чылче немежин турар болгаш суурну улам чаартып, аян киирип турар. Суурнуң артында бичежек тейжигеште чоннуң хөрээ дээш Тарлашкын тулчуушкунунга амы-тынын берген кызыл партизаннарга тураскаал бедип үне берген, кайы ырактан кестүп турар.

«Чаа өрүк» колхозтуң совхоз кылдыр эде организастаттынып тургустунганын Бай-Даганың чурттакчылары өөрүп хүлээп алган.

Колхозтуң тудуг-суурун тудуп эгелеп турда, ажылдын берге, хайныышкынныг турганын хоочуннар ам-даа сактып чугаалажырлар. Ол-бо аалдардан тудуг тудуп шыдаар хире кижилерни чыып эккелгеш, суурнуң баштайгы чуртталга бажыңнарының таваан салын эгелээн. Ол үеде машина-техника айтырыы белен эвес айтырыгларның бирээзи турган. Бажың-балгат тудар ыаштыг терге, шанакка сөөргүп, оон кедерезе төрепчилеп турган, дажыглан эккеп, суурнун баштайгы чуртталга бажыңнарының тудуун эдуун эгелээн. Шак ынчаар-ла чоорту Бай-Даг суурнуң кудумчуларынга чуртталга, албан черлериниң бажыңнары туттунуп эгелээн. Ол үеден бээр бо хүннерге чедир Көк-Даштың делгем дерзээниң кырынга балды, хирээниң дааш-шимээни үзүктелбестээн.

Суурнуң тургустунганының төөгүзүн Бай-Даг школазының пионерлери, комсомолчулары өөренип турар болгаш оон бир дугаар үндезилекчилери-биле база тудугжуларыбиле ужуражылганы эрттирип, суурга эң-не бир дугаарында кайы бажыңны, кымнар, канчаар тутканын, суурнуң төөгүзүнге хамаарышкан хөй солун түүлдерни билип ап турарлар.

Советская — суурнун кол кудумчузу. Совхозтун школазы, эмнелге чери, уруглар сады, Культура бажыны бо кудумчуда. Бо сөөлгү чылдарда тудугжулар совхозтуң ажылшчиларынга чаа Культура бажыңын тудуп берген. Чурттакчы чөн маңаа ажылдан хостуг үе-шагын чөн ажыглап, янзы-бүрү темалыг кежээлерге киржип, лекция, беседа дыңнап база кино, концертти көрүп турарлар. Ылаңгыя дыштаныр хүннерде Культура бажыңының соңгаларының чырыы орайга дээр-ле өшпес, оюн-тоглаа үр-ле үргүлчүлээр. Культура бажыңында янзы-бүрү болгумнер ажылдап турар, суурнун улуг-биче чурттакчы чону ында идепкейлиг киржип турарлар.

Суурга баштай эге, оон сеонда сес чыл, ам ортумак школа тургустунган. Совхозтуң ажылчыннарының уруглары ортумак школаны доозуп, ортумак билигнин аттестадын холга алгаш, төрээн совхозунга ажылдаары-биле артып-даа, Кызылдын-даа, чурттун-даа янзы-бүрү өөредилге черлеринче өөренип кирип турары өөрүнчүг.

Суур-даа, ында чурттап турар кижилериниң амыдырал-чуртталгазы-даа чылдан чылче өзүп турарын үеттүнде каш-ла чижек тодаргай херечилеп турар. Аңаа кижи бүрүзү өөрүүр. Ындыг турбуже, Бай-Даг суурнун чаагайжыттынганы кандыгыл, аңаа доктаакеадым. Ол айтырыг талазы-биле четпестер, чедир шиитпирлезе чогуур айтырыглар бар. Суурнуң кудумчуларынга тарымал үнүштер олуртур ажылды көдээ Совет чылдын-на организастап чорудуп турар. Ындыг-даа болза, оон эки түнвел чок. Тараан үнүштер үнүп келзе-даа, улавайн курган, кадып калыр. Оон кол-ла чылдагааны—суттарылганы четпес чорудуп турарында.

Суурнуң стадиону болур тураскаал девискээри чоокка-выда тараан үнүш шуут көзүлбес. Ылаңгыя Тарлашкын тулчуушкунунга амы-тынын берген кызыл партизаннарга тураскаалды долгандыр чайын чечек тарывайн турары канчап-даа таарышпас.

Суурнуң чамдык чурттакчылары бажыңнарының чанынга тарымал үнүш, чечек олуртуп, нөгаа тарыырынче шоолуг-ла кичээнгей салбайн турар. Шітакетник-херимнериниң үрелии үрелик хевээр чыдып турар. Чамдык бажыңнар чанында төккен бөк овзаланы берген чыткылаар. Бо чорук суурнуң чамдык чурттакчыларының ажылгыр эвес чоруун, суурунуң арыг-шевер, чаагайжыттынган турары дээш сагыш човаазын херечилеп турар.

Ам удавас часкы ашталга, тарымал үнүш олуртулгазы эгелээр болгай. Хоорай, суурларывыстын арыг-силин, көрүштүг кылдыр чаагайжыттынганы бистин боттарывыстан хамаржыр. Чылдан чылче өзүп сайзырап олурар суурларывысты улам-на аян киирип, нөгаан-шиник болдураал.

С. ОЙДУП.

ЛИВАНГА УДУР ИЗРАИЛЬДИҢ АГРЕССИЯЗЫ

БЕЙРУТ. (СЭТА). СЭТА-ның корреспондентизи Л. Волыновтуң дамчытканы болза: март 15-те дүне израиль армияның танкыларының ийи колонназы авиацияның болгаш америк шериг техниказыбиле чепсегленген мотомеханизастаттынган кезекериниң деткимчези-биле бүгү кызыгаарны дургаар Ливанның девискээринче халдан кирген болгаш Мурнуу Ливанны эжелеп эгелээн. Израиль шериглериниң операцияларында үжен муң ажыг солдаттар киришкен. Сайда болгаш Тир деп мурнуу ливан хоорайларында израиль далай десантызын болгаш Тир хоорайдан беш километр черде танк десантызын дүжүргеп. Тир хоорайны болгаш оон кыдыында палестин дескеннериниң лагерьларын далайдан соксаал чокка боолап турар.

Ливан найысыладан 20 километр черде турар Дамур хоорайны, а ол ышкаш Сайда хоорайны израиль авиацин бомбалаан. Хамааты чурттакчы чоннуң аразында өлүттөкенер хөй.

Баш удур планнаттынган агрессияны израиль авиацияның хайгыыл үжудуушкуну-биле эгелээн. Оон соонда дүнекинин бир шакта израильдер аар үтер-боолардан болгаш ракеталардан ливан-израиль кызыгаарны дургаар чөөн чүкте Рашайя аль-Фуххар суурдан барыын чүкте Ан-Накура суурга чедир боолаан. Күштүг боолаашкын чартык шак дуртузунда уламчылап келген, оон соонда израиль авиация күчүлүг бомбалаашкынны эгелээн. Дүнекинин ийи шакта израиль шериглер республиканың тускай догуннаан чоруун болгаш девискээриниң бүдүн чоруун үреп, Ливанның девискээринче халдан кирген.

Ол операцияның дугайын израиль радио 1973 чылдың дайынының үезинден бээр эң-не улуг операция деп мактанып дыңнаткан.

Палестинаның информация органнарының медээзи-биле алырга, Удурланыышкынның палестин шимчээшкининиң болгаш национал-патриотчу күштериниң кезектери кадыгдошкун тулчуушкунче кирген.

«Бистің күштериивис дайынының дириг күштеринге болгаш техниказынга аар чидириглерни таварыштырган»—деп, Палестинаны хосталаарының организациязының парлал үндүрген коммюникезинде айыткан.

ВАШИНГТОН. (СЭТА). «Ливанда операцияларын израиль шериглер чеже хире херек болдур, ынча хире уламчылаарлар»—деп, Тель-Авивке болган парлалга конференциязынга Израильдиң камгалал министри Вейцман медеглээн. Ынчангаш чугаа болза Мурнуу Ливанны Израильдиң херек кырында эжелеп алганының дугайында боop турар.

Израиль агрессияның мурнуу чарыында Вейцман Вашингтонга чораан болгаш аңаа америк чазактың удуртукчуларыбиле чугаалажыышкынарны кылып, израиль шериглер америк шаап халдаар немелде боо-чепсекти, оон иштинде реактивтиг самолёттарны бээриниң дугайында чаныгны Пентагонга киргеп деп, ында демдеглеп турар. Ак бажыңның төлээлекчизи Ливанче Израильдиң халдаашкынының дугайында баш удур Каттышкан Штаттарны сагындырбаан деп бадыткан тураада, ол халдаашкын АКШ-тың чазаанга «хенертен болбаан» деп миннир ужурга таварышкан.

АКШ-тың күрдепартаментиниң бедик эрге-дужаалдыг төлээлекчиси Ливанга удур чепсектиг азык агрессияны херек кырында агартып тура, Израильдиң операциязы «Чоокку Чоон чүктүң байдалынга шыңгыы айтырыгны тургуза бербес» деп бадыткаан.

Бистиң календарывыс

БОРИС ПОЛЕВОЙНУҢ 70 ХАРЛААНЫНГА

Борис Полевойнуң «Ёзулуг кижи тугайында тоожу» деп номун билбес кижи тывылбас боор. Совет улустуң фашистиг Германиз-биле кадыг-дошкун дайынының изиг түлүк үеринде бижиттинген ол ном, оон соонда эрткен үеде Совет Эвилелинин улустарының дылдарына үче аалыг катап парлаттынган болган даштыкы 43 чурттарга тускай ном кылдыр үнген.

Бодунуң чогаадыкчы ажылының дугайын тайылбырлап тура, чогаалчы «мээн номнарымда амыдыралдан артык, өскээртен аксалган чүве чок» деп сөстерни катаптаарына ынак. Оон чогаалдарының шуптузунуң эгезинге ол сөстерни киирип каап болур. Херек кырында болуп турар болуушкуннарны, дириг кижилерни көргүзери—Борис Николаевич Полевойнуң чогаадылгазының онзагай чугула талазы.

Ам төөгү апарган 20 чылларда-ла «Тверская правда» солунуң аныяк корреспондентизи Б. Полевойну кижилериниң шуут боттуг салым-чолу сонуургадыр, хаара түлүп, ону көргүзеринче кыйгырып турган. Баштайгы корреспонденцияларын ёзулуг-ла ынчаар эгелээн.

Делегейниң ийиги дайынының чылларында Борис Полевой (ынчан баштайгы беш чылларның үезинде бүдүүлгеге чаартыкчы шимчээшкинге тураскааткан «Чалыныг цех» деп тоожузу-биле номчукчуларга билдингир апарган) эн идепкейлиг, шалыпкын, улуска билдингир дайынчы корреспондентилериниң бireези боор илерээн. Кылыг-кызыгаарже чаптылган советтерман фронтунуң тулчуушкун шалдериндеп Полевойнуң бижээн медээлерин номчукчулар «Правданың» арынарыңдан колдуунда хүн бүрү номчуп чаңчыккан турган.

А дайын соонда Полевой эн номчуштуг совет чогаалчыларының бireези апарган. Оон очерктериниң, рассказтарының, тоожуларының, романнарының номчукчуну хаара тудар күжү оларның эчис амыдыралчы боор турарында. Борис Полевойнуң дайын-даа, тайбың күш-ажыл-даа дугайында чогаалдарының хөй янзы аажы-чанныг, ажыл-агыйлыг киржикчилериниң аразындан эрги шагның түрүүн эзээн, олутпай, сорук чок кижилерни мырынай тыппас бис. Б. Полевой эн соруктуг, эн бүдүштүг овур-хевирлерни шинчилеп тып чоруур чурукчу. Оон «Ёзулуг кижи дугайында тоожу», «Эзэн эрикте», «Доктор Вера», «Анюта» болган өске-даа номнарының каадырларын шак ындыг дескел чок, бедик соруктуг кижилер.

Борис Николаевич Полевой амгы үеде чүгле кеску чогаалчы эвес, харын улуг хөй-ниити ажылдакчы. Оон чечен чогаал ажылынга чедиишкиннери Күруне шаннаалдары-биле, дайынчы, күш-ажылчы деректери хөй орден, медальдар-биле болган Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры атбиле демдеглеттинген. Ол—тайбың дээш демисел шимчээшкининиң база бир эн идепкейлиг киржикчизи, Тайбының Совет Фондузунуң баштаар черинин даргазы. ССРЭ-ниң Чогаалчылар эвилелиниң баштаар черинин секретары. 1962 чылдан бээр «Юность» журналының кол редактору.

ЧУРУКТА: Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры чогаалчы Борис Полевой.

В. САВОСТЬЯНОВТУҢ фотозу.

(СЭТА-ның фотохрониказы).

Комсомолдуң 60 чылынга тураскааткан КОНКУРС

Ленинчи комсомолдуң 60 чылынга белеткел-биле холбаштыр база аныяктарны партияның болган чоннуң революсчу, дайынчы болган күш-ажылчы чаңчылдарынга кижилдерин күштелдирер соруулга-биле В.ЛКСМ обкому, Тыва АССР-ниң Журналистер эвилели, ДОСААФ обкому болган хамааты камгалалының республика штабы шериг-патриоттуг темага республика база район солуннарынга парлаттынган, радио, телевидениеге дамчыттынган эн эки материалдар дээш республика конкурузун чарлаан.

Конкурска киирер материалдарның код утказы болза, социалистиг Ада-чурттуң камгалаарының ленинчи идеяларын, Совет күрүневиң камгаланыр аргазын бижыглаар дугайында СЭКП-ниң XXV езъездиниң шиитпирлерин, улустарның найыралының армиязы — ССРЭ-ниң бүгү нацияларының болган биче улустарының эрге-ажыктарының камгалакчызы Совет Армияның күжүнүң болган тиилеттирбес чоруунуң үндезиннерин, армияның болган чоннуң чаңгыс эвин, маадырлыг Совет Чепсектиг Күштерге бүгү улустуң ыпаксылын чырыдары болган пропагандаазары болур.

Тывага Совет эрге-чагырганың тургустунуң турганының болган улусчу революциялың чылдарында даштыкы интервентилерге болган ак-гвардейжилерге удур демиселге, Ада-чурттуң Улуг дайынының чылдарында биетиг Төрээн чуртувустуң хосталгазы болган хамаарышпас чоруу дээш тулчуушкуннарга Совет Армияның дайынчыларының база тыва эки турачыларының эрее-маадырлыг чоруктары, тыва чоннуң фронтуга харам чок дузаазы, тиилелгени тылга дарганнан турган ажылчыларының, тараачыларының болган интеллигенцияның маадырлыг күш-ажылы, биетиг чаңгыс чер-чурттугларывыстың шериг албанын капчаар эрттирип турары, шериг албаныдан халаткан дайынчыларының коммунистиг тургузуушкунга киржилгези, ДОСААФ организацияларында аныяктарны шериг албанына белеткен турары, хамааты камгалалының кезектериниң өредилгези, «кызыл нечилерниң» дилээшкиннери, шериг-патриотчу киржидилгеге хамаарышкан ажылдар конкурска кирген материалдарга чырыттынган турар ужуруут.

Конкурска чогаадыкчы коллективтер — солуннар, радио, телевидение редакциялары, а ол ышкаш чогаалчылар, журналистер, шериг, ажылчын болган кодээ корреспондентилер, фоторепортёрлар болган чурук тырттырарынга сонуургалдыг кижилер, чурукчулар киржип болур. Эң эки материалдарның авторларын шаннап, мактаарынга он үш шаннаддарны доктааткан:

чогаадыкчы коллективтерге:
чаңгыс бирги—150 рубль;
чаңгыс ийиги—100 рубль;
авторларга:
чаңгыс бирги—80 рубль;
ийи ийиги—50-50 рубль;
үш үшкү—30-30 рубль;
бешки мактал шаннаддар— 20-20 рубль.

Эң эки материалдарның авторларына дипломнарны болган Хүндүлел бижиктерин база тыпсыр.

Бижээн материалдарны, фото-чуруктарны, тураан чуруктарны «Конкурска» деп демдеглээш, солуннар, радио болган телевидение редакцияларынче чорудар. Парлаттынган болган радио, телевидениеге дамчыттынган материалдарны редакциялар республика конкурузунуң жюриниге 1979 чылдың февраль 1-те чедир киирер.

Конкурстуң түүнелги февраль 23-те — Совет Армияның болган Шериг-Далай Флодунуң хүнүнде үндүрер.

ЗОНА СЕМИНАРЫ

Кызыл-Мажалыкка Барыын-Хемчик, Чөөн-Хемчик, Бай-Тайга, Өвүр, Улуг-Хем районнарның культура ажылдакчыларының зона семинары болган. Семинарны Улусчу чогаадылга бажыңының методистери Т. Д. Морозова, С. Д. Оюн олар эрттирген.

Үш хүн уламчылаан семинарга клуб ажылын планнаары, сценарийни тургузары, агиткультбригадалар дугайы дээш өске-даа айтырыгларны чугаалашкан. Хореография талазы-биле практиктиг кичээлдерни база организаттаан.

Ленинчи комсомолдуң 60 чыл юбилейинге уткуштур чарлаан конкурстарга канчаар киржириниң дугайын база чугаалашкан. Кедээ клубтар болган Культура бажыңының, агиткультбригадаларының удуртукчулары хөй чаа түүлдерни билип ап, арга-дуржулгазын солушкан.

Х. МОНГУШ.

УЖУРАЖЫЫШКЫН БОЛГАН

Эрткен дыштаныр хүннериң бireезинде Кызылдың уран түүл училищезинің залында сургуулдар болган башкылар чыглып келген. Шүлүкчү С. В. Козлова, аныяк чогаалчылар Х. Ойдан-оол, А. Даржай олар келир үениң клуб ажылдакчылары, чурукчулар-биле ужуражыышкын эрттирип, анда чедип келгеннер.

Бир-ле дугаларында чогаалчылар боттарының чогаадыкчы планнарын чыыттаннарга таныштырган. Оон соонда чаа бижиттинген шүлүктерин номчаннар.

Мындыг ужуражыышкыннарның солун болган ажыктын ол кежээге киришкеннер онзалап демдеглээннер.

Бистиң корр.

Кызылдың уран түүл училищезинің культура-чырыдыышкын салбырының сургуулдары цирк мергежилиге специализация база эртип турар. Ук специализацияны эрткен чылдан эгелеп чорудун эгелээн. Цирк мергежилиниң бөлүүнде салым-чаанныг 15 оолдар, кыстар өреним турар. Цирк бөлүүн РСФСР-ниң алдарлыг, Тыва АССР-ниң улустуң артизи Күжүгет Балданович Хензиг-оол биле Дмитрий Энешович Очур олар башкылап турарлар.

Уран түүл училищези ажыттынганындан эгелээш сургуулдарның хөгжүм хөрекселдериниге ойнап өөренирге дуза кылдыр ниити фортепианога кичээлдерни доктаамал эрттирип турар.

ЧУРУКТАРДА: цирк бөлүүнүң башкызы К. Хензиг-оол өөреникчизи-биле кичээл үеевинде (адаанда); фортепиано башкызы С. Никифорованың дөртку куретүп сургуулу Чечек Монгуш-биле кичээл эрттирип турары.

В. АМЫРНЫҢ фотолары.

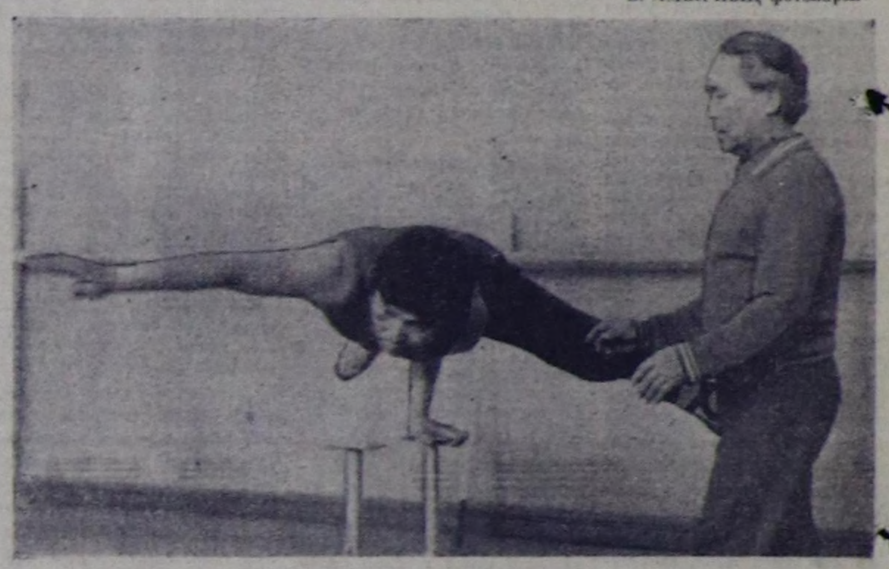

ХААК ОРУУН ДҮВҮЛЕНДИР

Ийи чыл бурунгаар Кызылдың «Хербис» базазынга хаак маргылдаазы болуп турган. Анаа бир-ле аныяк оол тиилекчи болган. Ол маргылдааны сонуурган келген кижилер таныважы хаакчыны дораан эскергеи. «Чүү кижи боор ол, кайы организацияның төлөөзү?» дижип, бот-боттарындан айтырышканнар.

— Бистиң политехниктиг институдувустуң башкызы Гагарин-дир!— деп, бир студент чоргаарад-биле чыыттанарга таймылбырлап турган.

Василий Иванович Гагарин — аныяк башкы. Ол чаа-ла үжен хар чедип чоруур. Дөрт чыл бурунгаар Красноярскиниң күш-культура институдун дооскан. Тренер мергежилдиг.

1976 чылда ол бистиң республикага ажылдаары-биле чедип келгеш, спортчу маргылдааларга дораан-на киржип, «аарыкчыларының» сонуургалын хайныктырган. Василий Гагарин — шыырак хаакчы. Спорттуң ол хевиринге каш харлыындан эгелеп киргенин, хаакка оон сонуургалын кым хайныктырганын сонуургаан мен. Василий Иванович улуг күзелдии-биле таныштырды.

Красноярскиниң хөй санныг школаларының өөреникчилери кышкы үеде «Столбы» деп базада дыштаныр хүннерин эрттирип, адаа доктаамал хаактап турганнар. Ол хөй чаштар-биле кады улуг кижилер база чүүгулап турган. Хөглүүн чүү дээр! Чаштар-биле хаактаарыңа эң сундулуг бир кижи турган. Ол барып воскресенье санында «Столбыга» келир. Өөреникчилер ону тапыыр апарган. «Юрий Андреевич келди, ура!» дижип, адыын ыскаардар.

Гагаринниң өөрү сес класска өөренип турган. Бир-ле дыштаныр хүнде хаак базазынга олар чыглып келгенде Юрий Андреевич база чедип келген. Ол өөреникчилерни бир черге чыттаан:

— Хаак кеткеш үй-балаа халдыр чорукту ам сокаткаш, оон техниказын өөренир үе келбээн бе, оолдар, ынчан хаак улам чылгыр, кижиниң күжү оон-даа хөй болур болгай.

— Техника деп чүү бооруп аан, ушпайн-турбайн халдын турарга ол-ла-дыр— деп, оолдарның чамдызы удурланган.

— Юрий Андреевич чөп чугаалап тур, техника черде херек, бисти башкылап көрүңер — деп, класстың хөй кезии детээн. Өөреникчилер кижилериниң санынга Вася база кирген.

— Ындыг-дыр, үргүлүү маңаа белеткеним турар бис.

Ю. А. Дергачев — Красноярскиниң политехниктиг институдунда башкы кижи болган. Ол аныяк хаакчылар белеткөр талазы-биле сонуургалдыг-даа, мергежилдиг-даа тренер деп чүве дораан билдине берген. Класстың хаакка хандыкшылдыг оолдары, уруглары улуг күзелдии-биле өөренип киришкен. Оон уламыдан тос, он классларга чамдыктары разряд безин дужаан алган. Өөрү-биле кады хаакчының үшкү разрядын дужаан алган хүнү— Вася Гагаринге уттундурбас. Спорттун од хевиринге оон сонуургалы улам бедөөн.

Эт-ханы дадыккан, күш-культурага ынак, хаактаарындан ангыла сутта эштиринге, волейбол, баскетбол ойнаарынга хандыкшылдыг оол В. Гагарин Красноярскиниң күш-культура институдунга киргеш, ону 1974 чылда чедиишкиниг дооскан. Дээди эртемниг тренериң амыдралы спортчу маргылдаалар-биле сырый холбашкан. Ол ам спорт мастери, Василий Гагарин — ССРЭ-ниң улустарының Спартакиадазынга 1975 чылда киришкенин кажан-даа утпас. Аныяк спортчунуң бирле дугаар улуг хемчеелдиг маргылдаага киришкени ол.

Спартакиада Свердловск хоорайга болуп эткен. Анаа хаакчылардан эң шилиидек бир кижи Красноярскиден (ол ынчан аңаа чурттан турган) киржир апарган. Крайның спорт организациязы-даа, Гагаринниң эш-ооруу-даа шуптула Василий Ивановичиниң киришсин деп саналдаанар. Өөрүнүп, удуртукчуларының идеелиг шынызыдар апаар. В. Гагарин хапкан.

Спартакиадага киржири-биле чурттуң янзы-бүрү булуңнарындан келген спортчуларының хөйүн чүге дедиөөр! Маргылдааның бо хире хөй киржикчилериниң, «аарыкчыларының» мурнунга чудуп көргүзүп, эң соолгу чер алза— бүжар херек.

— Белеткеницер!— деп, команданы судья бергеп. Гагарин хаак кеткен буттарын база катап шимчеткилеп көргеп: эптик чадавас, орукка ат болганы ол.

— Марш!

Оруктуң баштайгы метрлеринге Василий далашпаан. Күжүн кампап ап торааш. Маргылдааның өске киржикчилери база ындыг болган. Эриин эрезин сөөлгү метрлер шиитпирлээр. Баштайгы үеде кымныг-даа эртери билдиннеес. Киржикчи бүрүзү далаш чок шөлөөн маңнап өргөн.

Оруктуң ийиги чартыы. Ам хаакчы бүрүзү «аңдының аксын садыпкан». Гагарин мурнунга-даа эвес, сөөлүнге-даа эвес, ортаа үезинге чоруп өргөн. Мурнунда торааш хаакчының хевирин көөрге, ол кызын чоруур хире, ынчалзадаа Василий херс базар болза эрте бээр чигзиниг чоп. Гагарин шынап-ла дүреедеткен. «Хоп!» Мурнунга торааш хаакчы оруун чайлап боорге, эрте халаан. Ол-даа болза, тиилелге!...

Свердловскиге болуп эткен од Спартакиадага Красноярск чурттуг Василий Гагарин үшкү черин эзлеп, хүлер шаннаалды чаалап алган.

Василий Гагарин хаак спортундан ангыда биатлонга база күжүн шеңеп келген. Ол хевирге база-ла Ю. А. Дергачев хандыкшыткан. Ол тренериң дугайында Василий Иванович ынчаар чугаалаар:

— Красноярскиниң политехниктиг институдунга башкылап турган инженер эртемниг кижи-ле болгай. Боду күш-культурага болган спортка тергиин ынак. Аныяктар ортузунга спортту пропагандыр талазы-биле кым-даа аңаа даалга бербээн, дилег кылбаан. Ол хиреэнде Юрий Андреевич тейго чүүгулап турган оолдар, кыстарны чыын алган, оларны өөредип, деткип, спортчувун берге чымыжынга хандыкшыткан башкыларының бireези чүве.

Маңаа ажылдан келген үеэнинг дургузунда Василий Иванович Красноярскиниң политехниктиг институдунуң Кызылда филиалының студентилериниң ортузунга биатлонну сайзырадыр талазы-биле эвээш эвес ажылдарны кылып келгеп. Ону бадыткаары-биле чаңгыс чижек: эрткен чайын Украинаның Сумск областа «Спартак» эки тура спорт эвилелиниң биатлонга эвилел маргылдаазы болуп эткен. Анаа бистиң республикадан В. Гагариниң тренерлээн 9 спортчу киришкеп. Хууда бирги чер дээш болган маргылдаага бүгү Россиядан келген барык чеден хире киржикчиден бистиң республиканың спортчулары сески черден кудулаваны. Гагарин боду үшкү черни эзлээн, а команда аайы-биле Тываның спортчулары дөртку черни алганы — чүгле спортчуларның эвес, тренериң база тиилелгези-дир. Ол шиитпирдиг маргылдаага эки киржип, боттарының бедик мергежилдиин көргүскен студентилер Сергей Бабкин, Александр Шелаников, Дадыг-оол Монгуш, Виктор Коловский оларның аттарын тренер улуг чоргаарал-биле адады.

— Бо хүнүерде биатлонга он беш спортчуну өөредип турар мен. Чедиишкиннер бар. Бир кижи (Сергей Бабкин) спорт мастерине кандидатты дужаан алган, од атка ам база бир спортчуну белеткеп турар бис.

Тываның биатлонистери бо чылдың мартта Смоленскиге болур эвилел маргылдаазынга база киржир. Ол ужуралыларга тергиин эки киржиринде спортчуларны улам күжениишкиниг белеткээри — Василий Ивановичиниң эң кол сорулгазы.

Д. ЧЫДЫМ.

ЭРЕС-ДИДИМ БОЛГАН

Суг-Бажы суурнуң баарыбиле хара суларга хемчигеш агып баткан. Суурнуң школазы ол хемниң кыдымда тутунган. Уруглар чайын бо хемге эштир, кыжын оон кыдыынга чүүгүлаар, хаактаар, дош алдындан балыктаар. Ол хем кыжын дожу чугаран, чиглей бээр. Ынчан мал-маганга-даа, уругларга, улуг-даа кижилерге аймылдыг. Малмаган дужун өлүп-даа турган таварылгалар тургулаан.

Февральдың бир хүнү. Белеткел классының өөреникчизи Радик Кекербен хаакчан шанак-биле хемниң чиглээн черинче шанаа-биле кады кире берген. Оолду уштап алыры берге-дээн, дош чер-чеви-биле өлүп чыдар болган. Ол арызында 7 «б» классың өөреникчизи Вадим Дамбаа болган аймылды дыннаан, маң-биле келгеш, тонун уштап октолкаш, хараалаже шурай берген. Вадим Радикти хемче киргеп талазынче үндүр тырттар арга чок болганындан ол чарыкче үндүре берген. Оон 250 метр хире черге чүүктеп торааш хемни кежирип эккелген.

Эрес-дидим пионер Вадим Дамбаа бичии Радикти аймылдан ынчаар камгалап алган. Радик ам омак-эвелүг, кадык-шимрак өөренип турар.

И. ОНДУР.

Каа-Хем район.

Редактор В. С. ШАРАВИН

АГААР

Бөгүн республикага көжүп турар булуттаар. Чагбас. Мурнуу-барыын чүк үгланыышкынныг хаттың дургени секундада 2—7 метр чедер. Агаарның температуразы хүндүе 1—6 градус соок, чамдык черлерге 1—6 градус чылыг болур.

Кызылга база анс хүн болур. Хат кошкак. Агаарның температуразы дүне 18—20 градус соор, хүндүе термометр 0 градусту көргүзер.

КИНО

МАРТ 17-ДЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Чепсектиг болган кончуг айыылдыг» 10.00, 12.00, 14.00, 16.00, 18.30, 21.00 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Ынанышкын хады» 9.55, 11.30, «Петр 1» (2 серийлыг) 15.30, «Курлавыр аэродром» 18.50, 21.15 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Аттыг бажы чок кижи» 15.00, «Эрги боо» 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«ВОСТОК»: «Соолгу херечи». 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

Тываның геология-шинчилел экспедициязы Саян партиязының базазынга чер орумнекчилериниң дузалакчыларын белеткөөр курстарга өөреникчилер чыын алырын чаруп тур. Курстарга өөредири-биле 18 хардан ору пашыыр, 8 классан куду эвес эртемниг кижилерни хүлээп алыр. Өөренип турар үеэнде 130—150 рубль хемчээлдиг стипендия төлөөр. Курстарны дооскан соонда будун чыл дургузунда ажылдаар база шинчилел партияларынга ажылды боор. Билдириишкиннерни апрель 1-ге чедир хүлээп алыр, өөредилге апрель 3-тен эгелээр.

Айтырыгларны дараазында адресче чорудар: Кызыл хоорай, Ленин кудумчузу, 11, кадрлар киллизи, телефон: 2-10-41, 2-31-47.

Телевидение

МАРТ 17-ДЕ
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

10.00—«Ye». Информастыг программа.
10.35—Эртенги гимнастика.
10.55—«Бистиң хоорайывыс дугайында тоожу». Документалдыг телефильм.
11.25—«Чараш эр кижи». Уран-чечен телефильм.
13.30—В. Моцарт. № 22 квартет. Москва областың филармониязының квартеди күүседир.
13.55—16.30—Чапсар.
16.30—Совет Эвилели биле Болгария Улус Республиканың аразында пайырал, кады ажылдажылга болган бот-боттарынга дузаламчы дугайында Керээге ат салган хүнүнден бээр 30 чыл болганынга. «Болгарияда». Киноапорама.
17.15—«Ыдыраа школазы. Эгелеп чоруурлар класы.
17.45—Житомирниң хендир комбинадының бот-тыынытыр уран түүлүнүң киржикчилериниң концерти.

КЫЗЫЛДАН

18.15—«Тыва неделя». Информастыг программа.
18.35—«Хакас черниң ырызы». Абаканның телевидение студиязының программазы.
19.10—Телемедээлер.
19.25—Чарлаалдар.

МОСКВАДАН

19.30—Медээлер.
19.45—«Уруглар — шүлүктер».
20.00—«Маадырлыг чоруктуң көжүрер почтазы». Дамчыдылганы Совет Эвилелиниң Маадыры, чогаалчы В. М. Карпов чорудар.
20.30—Ф. Лист. Оркестр-биле фортепианога вешгр улустуң темаларынга аялгалар.
20.45—«Арагалаар чорук хорадыг». Эмчиниң беседазы. Медицина эртемниниң доктору В. Е. Рожнов, медицина эртемниниң кандидаттары М. Е. Бурно, Д. В. Панков киржир.
21.15—«Төп телевидениениң экранында эң баштай». Уран-чечен фильм. «Үш шак доктаашкын».
22.30—«Ye». Информастыг программа.
23.00—00.55— «Салют, фестиваль!». Аныяктарга программа. Төнгенде—медээлер.

ИЙИГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

18.15—«Москва болган москвачылар».
18.45—«Чаңгызы шуптузу дээш, шуптузу чаңгызы дээш». Ленинградтан дамчыдылга.

КЫЗЫЛДАН

19.30—«Газ дамчыдыкчызы». Документалдыг фильм.
19.45—«Чеҳээш». Дамчыдылга.
20.15—21.15— «Ынак операларның арыннары-биле». Фильм-концерт.

• СПОРТ • СПОРТ • СПОРТ • СПОРТ •

СПАРТАКИАДА: чемпионнар—аныяктар

Горький хоорайда 20 харлыг студент Александр Майоров Бүгү-эвилел маргылдааларынга бир чыл бурунгаар киришкеш, кандыг-даа хевирге чемпионнаан болза, аажок кайгамчык болуушкун кылдыр саладыр турган ийик. Бо хүннерде ол ССРЭ-ниң улустарының IV кышкы Спартакиадазынга киришкеш, хаак спортунуң ийи хевиринге тиилелге чедип алганын онзагай эвес чорук кылдыр көрүп турар. Чүге дээрге, дүүнгү аныяктар бөгүн шилиидек спортчуларның туруштарын эзлеп ап турары барык чаңчыл болуп бар чыдар.

Спортчу улуг тиилелгени чаа-ла чедип алган чемпион оон арныпче «шыгааган» кино-фотообъективтерге болган репортерларның микрофоннарынче сүрээдексей аарак көрүп тур. Ынчалза-даа оон үнүтода болган бүзүреничиг болду.

— Спартакиадага эң эки көргүзүүлүг болуурумну мурнунда күзеп турганым шын харын. Чогум чемпион апаарымны чүгле трамплинге тергиин деп санаткаш, ам билгеп мен. Мээн хамыырым черле багай эвес чүве.

Горький хоорайның кыдында Новые Дубленки деп ажылчын район бар. Бөгүнгү чемпионнуң он чыл бурунгаар эжи-биле барып турганы трамплинни база бар.

Олар эң баштай ийилээн уругларның спорт школазынга киргеннер. Дуржулгалыг дагдыныкчы Г. Смирнов оларны белеткеп турган. Ынчан-на Александрны чүгле шыдамык эвес, коргун чок оод дижип турганнар. Ийи чыл эрткенде ол аныяктарның шилиидек командазынга ийиги дугаарны — бодунуң эжи Федор Колчинниң соон дарын эжелеткен.

Бо кызын Александр Маноровтуң дугайында хаак спортунуң ийи хевиринге салымныг, идегелдиг спортчу немежип келген дижип улус чугаалажы бергеп. Ол делегей маргылдаазынга кирийшкеш, чүгле олимпий чемпионду Ульрих Велингке аштырган, а өске маргылдаалардан фин Раун Миеттинепге тиилеттиргеп.

Спартакиаданың чаа чемпиону — аныяк, оон кол-кол удуртукчулары — маргылдааның база тиилекчилери Алексей Баранов, Юрий Воронин олар база аныяктар. Хаак спортунуң ийи хевиринге келир үеде киржир мындыг аныяк спортчуларның биеге бары өөрүүчүг.

Ю. ХРОМОВ,

СЭТА-ның тускай корр.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: индекс 667000

Кызыл, Шетинкин болган Кравченко кудумчузу, бажын № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 2-24-63, редакторнуң орааакчыларының 2-35-24, 2-31-75, харысалгалыг секретарының 2-23-35, секретарваттың 2-23-35, партийжи аныдырал киллизиниң 2-37-13, пропаганда киллизиниң 2-31-75, культура киллизиниң 2-23-54, кедээ ажыл-агый киллизиниң 2-21-47, улетөөр киллизиниң 2-22-64, чагаа киллизиниң 2-41-27, информация база совет тургузуут киллистериниң 2-20-60, корректорларының 2-27-41, бухгалтерияның 2-12-45, солун келбейн барганда 2-32-75 телефонче долгаар.

Тираж 17531. Чагыг № 94.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болган ном садыының талазы-биле өргелелиниң типографиязы (Кызыл, Шетинкин болган Кравченко кудумчузу, бажын № 1). ТС—00665.